

SÉANCE DU MARDI 31 MARS 1998

VERGADERING VAN DINSDAG 31 MAART 1998

SOMMAIRE :

EXCUSÉS :

Page 5203.

PROJETS DE LOI (Discussion) :

Projet de loi relative aux organisations criminelles (Évocation).

Discussion générale. — *Orateurs* : **MM. Vandenberghe**, rapporteur, **Coveliers, Desmedt, Lallemand, Erdman, Mme Delcourt-Pêtre, M. Raes, Mme Dardenne, M. Boutmans, M. De Clerck**, ministre de la Justice, p. 5203.

Projet de loi modifiant la loi du 30 juin 1994 relative à la protection de la vie privée contre les écoutes, la prise de connaissance et l'enregistrement de communications et de télécommunications privées (Évocation).

Discussion générale. — *Orateurs* : **MM. Vandenberghe**, rapporteur, **Goris, Desmedt, Erdman, Lallemand, Mme Delcourt-Pêtre, M. De Clerck**, ministre de la Justice, p. 5216.

Discussion des articles. — *Orateurs* : **MM. Desmedt, Goris, M. De Clerck**, ministre de la Justice, p. 5221.

PROPOSITION DE LOI (Discussion) :

Proposition de loi modifiant l'article 631 du Code judiciaire.

Discussion générale. — *Orateurs* : **MM. Desmedt**, rapporteur, **Goris**, p. 5224.

Discussion des articles, p. 5225.

DEMANDE D'EXPLICATIONS (Discussion) :

Demande d'explications de M. Goris au ministre de la Justice sur « la possibilité qu'il a d'user de son pouvoir d'injonction positive dans le dossier du major Maggen ».

Orateurs : **M. Goris, M. De Clerck**, ministre de la Justice, p. 5226

DÉMISSION D'UN SÉNATEUR :

Page 5227.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1997-1998
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1997-1998

INHOUDSOPGAVE :

VERONTSCHULDIGD :

Bladzijde 5203.

WETSONTWERPEN (Bespreking) :

Wetsontwerp betreffende criminele organisaties (Evocatie).

Algemene bespreking. — *Sprekers* : **de heren Vandenberghe**, rapporteur, **Coveliers, Desmedt, Lallemand, Erdman, mevrouw Delcourt-Pêtre, de heer Raes, mevrouw Dardenne, de heer Boutmans, de heer De Clerck**, minister van Justitie, blz. 5203.

Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het afluisteren, kennisnemen en opnemen van privécommunicatie en -telecommunicatie (Evocatie).

Algemene bespreking. — *Sprekers* : **de heren Vandenberghe**, rapporteur, **Goris, Desmedt, Erdman, Lallemand, mevrouw Delcourt-Pêtre, de heer De Clerck**, minister van Justitie, blz. 5216.

Artikelsgewijze bespreking. — *Sprekers* : **de heren Desmedt, Goris, de heer De Clerck**, minister van Justitie, blz. 5221.

WETSVOORSTEL (Bespreking) :

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 631 van het Gerechtelijk Wetboek.

Algemene bespreking. — *Sprekers* : **de heren Desmedt**, rapporteur, **Goris**, blz. 5224.

Artikelsgewijze bespreking, blz. 5225.

VRAAG OM UITLEG (Bespreking) :

Vraag om uitleg van de heer Goris aan de minister van Justitie over « zijn mogelijkheid tot positieve injunctie in het dossier van majoor Maggen ».

Sprekers : **de heer Goris, de heer De Clerck**, minister van Justitie, blz. 5226

ONTSLAG VAN EEN SENATOR :

Bladzijde 5227.

PRÉSIDENTICE DE M. SWAELEN, PRÉSIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 10.
De vergadering wordt geopend om 14.10 uur.

EXCUSÉS — VERONTSCHULDIGD

MM. Foret et Santkin, pour devoirs professionnels, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Foret en Santkin, wegens ambtsplichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

WETSONTWERP BETREFFENDE CRIMINELE
ORGANISATIES (EVOCATIE)

Algemene bespreking

PROJET DE LOI RELATIVE AUX ORGANISATIONS
CRIMINELLES (ÉVOCATION)

Discussion générale

De voorzitter. — We vatten de bespreking aan van het wetsontwerp.

Nous abordons l'examen du projet de loi.

Overeenkomstig het reglement geldt de door de commissie aangenomen tekst als basis voor de bespreking. (*Zie document nr. 1-662/5 van de commissie voor de Justitie van de Senaat. Zitting 1997-1998.*)

Conformément à notre règlement, le texte adopté par la commission servira de base à notre discussion. (*Voir document n° 1-662/5 de la commission de la Justice du Sénat. Session 1997-1998.*)

De algemene bespreking is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Vandenberghe (CVP), rapporteur. — Mijnheer de voorzitter, het wetsontwerp betreffende criminele organisaties werd op 5 juni 1997 door de Kamer van volksvertegenwoordigers goedgekeurd, en op 10 juni 1997 door de Senaat geëvoceerd.

De minister van Justitie verwees in zijn inleidende uiteenzetting naar het door de regering op 28 juni 1996 goedgekeurde actieplan ter bestrijding van de georganiseerde criminaliteit. Dit actieplan kent aan het voorliggende wetsontwerp een sleutelrol toe. De in het wetsontwerp vervatte definitie van criminele organisatie zal namelijk gelden als referentiepunt voor andere wettelijke maatregelen, zoals bijvoorbeeld bijzondere opsporingsmethodes, de getuigenbescherming of de internationale samenwerking.

Het wetsontwerp heeft een dubbele doelstelling. Het beoogt de opname in het Strafwetboek van het concept « criminele organisatie ». Bovendien strekt het ertoe de verschillende vormen van betrokkenheid bij een criminele organisatie strafbaar te stellen. Sommige personen bleven namelijk tot op heden buiten schot, hoewel hun inbreng in de criminele organisatie soms van kapitaal belang was voor de ontplooiing van de activiteiten van de organisatie.

Volgens de tekst van het ontwerp, zoals die is aangenomen door de Kamer van volksvertegenwoordigers, is er sprake van een criminele organisatie wanneer volgende criteria verenigd zijn. De organisatie bestaat uit meer dan twee personen. De organisatie heeft tot doel het in onderling overleg en gestructureerd plegen van misdaden of wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf van drie jaar of met een zwaardere straf. De organisatie heeft tot doel op onwettige wijze vermogensvoordelen te verkrijgen of de werking van publieke overheden of openbare of particuliere ondernemingen af te wenden. De organisatie maakt daarbij gebruik van intimidatie, bedreiging, geweld, wapens en listige kunstgrepen of corruptie of wendt daarbij commerciële of andere structuren aan om het plegen van misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken.

Eenmaal het bewijs van het bestaan van een dergelijke organisatie geleverd, kan op grond van andere bepalingen van het ontwerp worden gekomen tot de bestraffing van de personen die bij de criminele organisatie betrokken zijn.

Het ontwerp stelt in de eerste plaats het lid zijn van de criminele organisatie strafbaar. Daarvoor volstaat het deel uit te maken van de organisatie zonder daarom deel te nemen aan de voorbereiding of de uitvoering van misdrijven. De minister haalde de voorbeelden aan van de chauffeur, het huispersoneel of het veiligheidspersoneel van de leider van de criminele organisatie.

In de tweede plaats stelt het ontwerp de personen strafbaar die, zonder zelf deel uit te maken van de criminele organisatie, er hand- en spandiensten aan verlenen. Daartoe behoren degenen die deel nemen aan de voorbereiding of de uitvoering van geoorloofde activiteiten van de criminele organisatie. Bij wijze van voorbeeld werd verwezen naar de boekhouder die, zonder zich schuldig te maken aan enige vorm van fraude, de boekhouding verzorgt van een restaurant waarvan hij weet dat het als dekmantel dient voor een netwerk van mensenhandel.

Ten slotte wordt ook het deelnemen aan de besluitvorming binnen de criminele organisatie strafbaar gesteld. De personen die betrokken zijn bij het nemen van de beslissingen krijgen minder zware straffen dan zij die een leidinggevende functie bekleden.

Een andere bepaling houdt de toevoeging in van voornoemde misdrijven aan de lijst van misdrijven opgenomen in artikel 90ter van het Wetboek van Strafvordering, zijnde de lijst die aangeeft voor welke misdrijven het af luisteren van telecommunicatie mogelijk is.

Aan het eind van zijn uiteenzetting onderstreepte de minister het grote belang van het ontwerp. Hij verwees daarvoor naar het jaarverslag 1997 over de georganiseerde criminaliteit in 1996. Uit dat verslag bleek onder meer dat er in 1996 in België 162 onderzoeken naar georganiseerde criminaliteit werden gevoerd.

Verder gaf de minister aan dat het ontwerp past in een moderne en vernieuwde aanpak van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit. Naast de opheldering van individuele misdrijven en de vervolging van specifieke verdachten, wordt nu ook een projectmatige aanpak nagestreefd. Dat houdt in dat men zich een precies beeld tracht te vormen van de structuur en de werking van criminele organisaties, uiteraard met de bedoeling ze voor de rechter te brengen.

In de loop van de bespreking van het wetsontwerp in de commissie voor de Justitie werd door de parlementaire onderzoekscommissie van de Senaat naar de georganiseerde criminaliteit in België een tussentijds verslag uitgebracht over het begrip georganiseerde criminaliteit. Dat verslag heeft in belangrijke mate zijn stempel gedrukt op het verdere verloop van de bespreking van het wetsontwerp betreffende de criminele organisaties en heeft meer bepaald de regering ertoe aangezet over te gaan tot prompte amendering van haar eigen ontwerp. Vandaar ook dat de commissie voor de Justitie besloten heeft dit tussentijds verslag als bijlage toe te voegen aan het verslag van dit ontwerp.

Om de in de commissie voor de Justitie gehouden bespreking beter te situeren, sta ik eerst even stil bij enkele van de belangrijkste besluiten uit het tussentijds verslag van de parlementaire onderzoekscommissie naar de georganiseerde criminaliteit in België.

In een van de besluiten van het tussentijds verslag van de onderzoekscommissie wordt gezegd dat er noodzakelijkerwijze een onderscheid moet worden gemaakt tussen een criminologische en een strafrechtelijke definitie. Tevens wordt aangegeven dat de criminologische definitie geenszins kan worden gehanteerd voor de strafbaarstelling. Een strafrechtelijke definitie dient afgeleid en precies te zijn omwille van de rechtsstatelijke beginselen.

Voorts stelt de onderzoekscommissie dat bij het invoeren van een nieuwe strafbaarstelling rekening moet worden gehouden met de vigerende bepalingen inzake bendevorming, namelijk artikel 322 en volgende van het Strafwetboek.

Vervolgens waarschuwt de onderzoekscommissie ervoor dat moet worden vermeden dat door de nieuwe strafbaarstelling de op politieke beïnvloeding gerichte organisaties buiten de wet worden gesteld.

De onderzoekscommissie geeft verder aan dat, wat het lidmaatschap van een criminele organisatie betreft, strafbaarstelling duidelijk moet maken wat een persoon moet weten over de organisatie, haar activiteiten en zijn bijdragen daaraan. Tevens moet het onderscheid tussen de leden van de organisatie en de buitenstaanders duidelijk uit de verf komen. Ten slotte moet, volgens de onderzoekscommissie, in beide gevallen worden gekozen voor een strikte formulering die voldoet aan het legaliteitsbeginsel. De strafbaarstelling mag met name niet leiden tot een omkering van de bewijslast.

De commissie voor de Justitie hield een hoorzitting met de heer Paul Pataer, voorzitter van de Liga voor de Mensenrechten, en met mevrouw Françoise Tulkens, voorzitter van de Ligue des droits de l'homme. Met de opmerkingen van beiden werd rekening gehouden. Deze opmerkingen vindt men in extenso terug in het verslag, zodat ik wat dat betreft kan verwijzen naar dat verslag.

Over de noodzakelijkheid van een doeltreffende aanpak van de georganiseerde criminaliteit, was men het in de commissie van de Justitie volmondig eens. Vele leden vonden het ontwerp dan ook een belangrijke stap omdat het een daadwerkelijke bestraffing van de leden van een criminele organisatie beoogt, wat thans in vele gevallen een probleem is.

Er werd in dat verband ook op gewezen dat de strafbaarstelling van het louter lidmaatschap van een criminele organisatie een omwenteling betekent wat de strafrechtelijke aansprakelijkheid betreft. Gelet op de dreiging die van de georganiseerde criminaliteit uitgaat, is deze kentering echter verantwoord.

Andere leden daarentegen twijfelden aan de noodzakelijkheid van nieuwe strafbaarstellingen, omdat ze er niet van waren overtuigd dat de bestaande wetgeving lacuneus is. Zo werd, net als in de onderzoekscommissie, onder meer verwezen naar de artikelen 322 en volgende van het Strafwetboek aangaande de bendevorming.

Voorts werd erop gewezen dat een belangrijk aspect ontbrak voor een daadwerkelijke bestrijding van de georganiseerde criminaliteit, namelijk de invoering van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersonen. De minister antwoordde hierop dat de regering zich wel degelijk bewust is van de noodzaak om rechtspersonen te kunnen vervolgen, onder meer in het kader van de georganiseerde criminaliteit. De regering heeft in dat verband reeds een voorontwerp van wet goedgekeurd, dat aan de Raad van State werd voorgelegd. Ingevolge dat wetsontwerp werd later trouwens een amendement ingetrokken dat voorzag in de toevoeging aan het wetsontwerp van een bepaling die de gerechtelijke ontbinding van vennootschappen waarvan de activa werden verbeurd verklaard, mogelijk zou maken.

Wat de bijzondere opsporingsmethoden betreft, achten sommige leden een voorafgaande wettelijke regeling van deze methoden noodzakelijk, meer bepaald omdat de voorgestelde definitie van criminele organisatie als referentiepunt voor het gebruik van deze opsporingsmethoden zal dienen. Er werd echter opgemerkt dat de problematiek van de bijzondere opsporingsmethoden duidelijk van die van de criminele organisaties moet worden gescheiden. Deze opsporingsmethoden moeten immers ook kunnen worden aangewend voor de opsporing van misdrijven die niet door een criminele organisatie werden gepleegd, zoals bijvoorbeeld de ontvoering van een kind door een enkeling. Men was het er alleszins over eens dat deze methoden wettelijk moeten worden geregeld gelet op het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. De minister antwoordde hierop dat dienaangaande een wetsontwerp wordt voorbereid.

Ook de vraag naar de concordantie van de bepalingen uit het ontwerp met de thans bestaande strafrechtelijke bepalingen inzake bendevorming heeft de commissie voor de Justitie in ruime mate bezig gehouden. Met name moest worden uitgemaakt of artikel 322 en volgende van het Strafwetboek volstonden of moesten worden aangevuld om de leden van criminele organisaties te kunnen straffen. Er werd immers vastgesteld dat zowel de rechtspraak als de rechtsleer een ruime interpretatie geeft aan het begrip bendevorming. Volgens sommige leden van de commissie voor de Justitie vloeit dat laatste trouwens voort uit het feit dat de rechtsleer en de rechtspraak bij gebrek aan een specifieke strafbaarstelling verplicht zijn geweest zich aan de moderne, meer specifieke vormen van criminaliteit aan te passen, terwijl de bepalingen inzake bendevorming nog uit de vorige eeuw dateren.

Tot slot van deze discussie werd onder meer een amendement ingediend dat ertoe strekte de criminele organisatie als een verzwarende omstandigheid bij bendevorming te beschouwen. Ook de regering diende een amendement in waarbij enerzijds artikel 322 van het Strafwetboek werd aangepast en anderzijds de nieuwe bepalingen aangaande criminele organisatie samen met de bepalingen inzake de bendevorming, in eenzelfde hoofdstuk werden ondergebracht.

De regering opteerde aldus voor het behoud van twee afzonderlijke strafbaarstellingen, omdat bendevorming en criminele organisatie volgens haar aan een verschillende sociologische realiteit beantwoorden. De criminele organisatie is veel complexer, beter gestructureerd en permanentier van aard. Bij bendevorming hebben alle leden persoonlijk de bedoeling misdrijven te plegen of lid te zijn van de bende, terwijl bij een criminele organisatie vele personen de organisatie kunnen helpen zonder zelf de bedoeling te hebben misdaden of wanbedrijven te plegen. De voorgestelde definitie van de criminele organisatie geeft daarom een precieze beschrijving van feiten die niet worden gedekt door het begrip «bendevorming». De nieuwe strafbaarstelling van criminele organisaties heeft met andere woorden tot doel op een meer gerichte manier op te treden tegen de zwaarste vormen van crimineel gedrag en ze efficiënter te bestraffen. Dat is niet mogelijk met de tenlastelegging van bendevorming.

Er werd opgemerkt dat een wijziging van artikel 322 van het Strafwetboek de mogelijke verwarring tussen beide begrippen niet verkleinde, maar eerder vergrootte. De door de regering voorgestelde wijziging nam immers de ruime interpretatie over die door de rechtspraak en door de rechtsleer aan het artikel werd gegeven. De regering diende daarop een nieuw amendement in dat ertoe strekte de tekst van artikel 322 van het Strafwetboek in zijn huidige vorm te behouden. Ter verduidelijking heeft de minister uiteindelijk ook een vergelijkende tabel met de constitutieve bestanddelen van beide misdrijven opgesteld. Deze tabel werd integraal in het verslag opgenomen.

Voorts werd in de loop van de bespreking gewezen op het onderscheid met de zogenaamde organisatiecriminaliteit. Er is sprake van organisatiecriminaliteit wanneer de leden van een legale organisatie deelnemen aan strafbare feiten zonder dat de organisatie als zodanig als een criminele organisatie functioneert. Zo kunnen de chauffeurs van een transportbedrijf de vrachtwagens van het bedrijf incidenteel gebruiken om drugs te smokkelen. Deze vorm van criminaliteit wordt door het ontwerp niet geïsoleerd. Organizecriminaliteit kan op een bepaald ogenblik echter wel verworden tot georganiseerde criminaliteit. De grens tussen beide vormen zal soms moeilijk te trekken zijn. De feitenrechter zal moeten beoordelen wanneer een criminele organisatie dermate in een onderneming of een vereniging is geïnfiltrerd, dat ze deze volledig in haar macht heeft.

De voorgestelde definitie van een criminele organisatie sluit grotendeels aan bij de criminologische definitie van het Duitse *Bundeskriminalamt*. Er werd op gewezen dat het onderscheid tussen de criminologische en de strafrechtelijke definitie te weinig tot uiting komt in de tekst van het ontwerp. Velen vonden het toepassingsgebied van het ontwerp te ruim, wat het gevaar met zich brengt dat heel wat gedragingen die thans niet worden geacht tot de georganiseerde criminaliteit te behoren, wel als dusdanig zullen worden beschouwd.

Vooral de passage «de werking van publieke overheden of openbare of particuliere ondernemingen af te wenden» werd fel bekritiseerd. Volgens een bepaalde lezing van de tekst zouden aldus ook vakorganisaties of milieubewegingen onder de strafbaarstelling vallen, wat uiteraard niet de bedoeling kan zijn.

De minister verklaarde dat deze formulering werd toegevoegd omdat uit empirisch onderzoek is gebleken dat criminele organisaties zich vaak van de meest diverse praktijken bedienen om een plaats in de machtsstructuren van de bovenwereld te verwerven om zo hun einddoel — geldgewin — te bereiken. Hierop werd gerepliceerd dat dit laatste inderdaad het eigenlijke doel is van de criminele organisatie en dat de afwending van de werking van publieke overheden of van openbare of particuliere ondernemingen eerder een middel is om deze doelstelling te bereiken.

Uiteindelijk is de regering dan ook op dit punt teruggekomen en werd de kwetsieuze zinsnede geschrapt. Dit heeft evenwel tot gevolg dat de zuiver theoretische organisaties niet langer onder de definitie van de georganiseerde criminaliteit zullen vallen, terwijl zij oorspronkelijk mede geïsoleerd waren.

Ook werd door sommigen kritiek geuit op de in de definitie opgenomen voorwaarden dat misdaden of wanbedrijven moeten worden gepleegd strafbaar met een gevangenisstraf van ten minste drie jaar. Ook dit zou te ruim zijn gelet op het grote aantal mis-

drijven dat, althans theoretisch, strafbaar is met een dergelijke straf. Er werd dan ook voorgesteld om enkel de misdrijven opgesomd in artikel 90ter van het Wetboek van Strafvordering — de misdrijven waarvoor telefoontap mogelijk is — in aanmerking te nemen. De minister achtte deze lijst evenwel te beperkt. Zo zou het bijvoorbeeld niet meer mogelijk zijn organisaties die zich systematisch schuldig maken aan diefstal, afpersing of misdrijven van commerciële aard, te kwalificeren als criminele organisaties en dit terwijl in de praktijk blijkt dat criminele organisaties vaak precies uit deze activiteiten gewin halen. Toch is een zekere strafdrempel echter wel noodzakelijk om te vermijden dat om het even welk misdrijf aan een criminele organisatie wordt toegeschreven. Dit laatste zou immers de deur wagenwijd openzetten voor het algemeen gebruik van bijzondere opsporingsmethoden. Vandaar dat werd geopteerd voor een strafdrempel op basis van de strafmaat.

Op de vraag wat moet worden verstaan onder «commerciële of andere structuren» antwoordde de minister dat de vennootschappen de commerciële structuren vormen in de strikte zin van het woord, en dat het begrip «andere structuren» slaat op de tal van andere feitelijk bestaande economische structuren. De strikt juridische rechtspersoonlijkheid mag met andere woorden niet bepalend zijn.

Wat de definitie betreft kan er ten slotte nog op worden gewezen dat, om tot het bestaan van een criminele organisatie te kunnen besluiten, aan alle voorwaarden opgesomd in de definitie cumulatief moet zijn voldaan.

Inzake de strafbaarheid van de verschillende vormen van betrokkenheid bij een criminele organisatie, was er eveneens de kritiek dat de tekst te ruim was opgevat, met name wat betreft de vereiste kennis in hoofde van degene die zich aan deze strafbaarstellingen schuldig maakt. Zo werd in het ontwerp strafbaar gesteld degene die moest weten dat zijn deelname aan een geoorloofde activiteit van een criminele organisatie bijdraagt tot de oogmerken van deze organisatie.

Volgens een lid van de commissie voor de Justitie kwam dit neer op een omkering van de bewijslast. De betrokkene zou in dit geval immers dienen aan te tonen dat hij niet wist of niet kon weten dat hij door zijn deelneming heeft bijgedragen tot de oogmerken van de criminele organisatie. Ook op dit vlak heeft de regering de tekst bijgevolg bijgestuurd. De door de commissie voor Justitie goedgekeurde tekst vereist nu dat de betrokkene wist dat zijn deelneming aan een geoorloofde activiteit van een criminele organisatie, bijdroeg tot de oogmerken van die organisatie. Het «moeten weten» werd dus geschrapt. Of nog anders, enkel zij die zich bewust zijn van hun bijdrage zullen strafbaar zijn.

Nochtans was ook dit volgens een commissielid niet zonder gevaar. Hij verwees daarvoor naar het misdrijf van de heling, waar het weten dat het gestolen voorwerp van misdadige oorsprong is, door de rechtspraak dermate is uitgebreid dat men uiteindelijk komt tot de kwalificatie «hij moest weten».

De minister onderstreepte evenwel dat men niet uit het oog mag verliezen dat elk bestanddeel van het misdrijf moet worden bewezen, wat uiterst moeilijk zal zijn. Met name zal moeten worden bewezen dat de betrokkene kennis had van de feiten.

Wat de deelname aan de geoorloofde activiteiten betreft, werd onder meer ook de vraag gesteld of bijvoorbeeld advocaten of andere vrije beroepen onder de toepassing van de strafbaarstelling vallen. De minister bevestigt dat dit inderdaad het geval is, voor zover de betrokkenen weten dat hun deelname bijdraagt tot de oogmerken van de criminele organisatie. Uiteraard zal een advocaat nooit kunnen worden gestraft voor een verdediging in recht.

De vraag werd eveneens gesteld waarom in het wetsontwerp enkel de deelname aan geoorloofde activiteiten en niet deze aan ongeoorloofde activiteiten strafbaar wordt gesteld. De minister antwoordde dat het ontwerp precies tot doel heeft de personen te kunnen treffen die meewerken aan op zichzelf wettelijke activiteiten en dat de medeplichtigheid aan ongeoorloofde activiteiten reeds strafbaar is. De artikelen 66 en 68 van het Strafwetboek blijven immers gelden. Ofwel is men mededader van een criminele organisatie, ofwel is men medeplichtig. Er werd overigens verduidelijkt dat de termen «geoorloofd of niet geoorloofd» in dit verband duidelijk «strafbaar of niet strafbaar» betekenen.

Ook voor de strafbaarstelling van het lidmaatschap van de criminele organisatie is geopteerd voor een striktere bepaling. Er werd vastgelegd dat men «willens en wetens» lid moet zijn. Een algemeen opzet is met andere woorden vereist.

In verband met de strafbaarstelling van de leidinggevende personen werd de terminologie gewijzigd. Er werd geopteerd voor de omschrijving «leidend persoon», omdat deze term aansluit bij de drugwet en omdat daarin ook de oprichters van de criminele organisatie kunnen worden begrepen. Deze laatsten zijn immers niet noodzakelijk «leidinggevende personen», zoals de oorspronkelijke terminologie luidde.

Volledigheidshalve kan nog worden opgemerkt dat de commissie voor de Justitie twee nieuwe bepalingen aan het ontwerp heeft toegevoegd. De ene verbiedt het bezit van wapens door personen die veroordeeld zijn voor een van de strafbaarstellingen die in het ontwerp zijn opgenomen. De andere verbiedt in hetzelfde geval de uitoefening van bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden.

Het geamendeerde wetsontwerp in zijn geheel werd eenparig aangenomen door de negen aanwezige leden van de commissie voor de Justitie.

Mijnheer de voorzitter, na dit verslag wil ik namens de CVP-fractie nog een korte toelichting geven. Mijn verslag heeft reeds duidelijk gemaakt dat het ontwerp van zeer groot belang is. De werkzaamheden van de parlementaire onderzoekscommissie naar de georganiseerde criminaliteit bevestigen dat van de georganiseerde criminaliteit onmiskenbaar een grote bedreiging uitgaat voor onze democratische samenleving. Het is bijgevolg één van de problemen waaraan het beleid de grootste prioriteit dient te verlenen. Op de overheid rust immers de verplichting de veiligheid van haar burgers te waarborgen.

Het wetsontwerp is betekenisvol omdat het een eerste stap vormt naar een meer gerichte en strakkere aanpak van de georganiseerde criminaliteit. Het zal in de eerste plaats een aangepaste bestraffing mogelijk maken, alsook een bestraffing van allen die tot op heden buiten schot bleven, hoewel ze bewust deelnamen aan de activiteiten van een criminele organisatie. Doordat het ontwerp in het Strafwetboek de definitie van een criminele organisatie vastlegt, creëert het bovendien een maatstaf waarnaar in andere wetten kan worden verwezen. De strijd tegen de georganiseerde criminaliteit vergt immers ongetwijfeld nog bijkomende wetgevende initiatieven.

Zonder vooruit te willen lopen op de conclusies van de parlementaire onderzoekscommissie naar de georganiseerde criminaliteit in België, kunnen we alvast aanhalen dat een wettelijke regeling inzake de bijzondere opsporingstechnieken en inzake strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen noodzakelijk is. Het was dan ook belangrijk een definitie op te stellen die enerzijds perfect bepaalt wat een criminele organisatie is en die anderzijds, terwille van de rechtsstatelijke beginselen, voldoende precies en afgelijnd is.

Dit was zeker geen eenvoudige, maar voor de Senaat wel overkomelijke opgave. Zoals blijkt uit het verslag kon deze taak, mede dankzij de adviezen van de parlementaire onderzoekscommissie, tot een goed einde worden gebracht. De woorden: «Het afwenden van de werking van de publieke overheden of openbare of particuliere ondernemingen» werden bijvoorbeeld weggelaten, waardoor een al te ruime toepasselijkheid van de definitie werd vermeden.

Ook de strafbaarstelling van zij die deelnemen aan de activiteiten van een criminele organisatie werd strikter geformuleerd. Om strafbaar te zijn, moet degene die deelneemt aan geoorloofde activiteiten van de criminele organisatie, er weet van hebben dat zijn deelneming bijdraagt tot het verwezenlijken van de oogmerken van deze organisatie. De oorspronkelijke tekst ging ervan uit dat de persoon in kwestie dit wist.

Het wetsontwerp werd aanzienlijk gewijzigd en naar het oordeel van de leden van de commissie voor de Justitie aanzienlijk verbeterd. De commissieleden danken de regering voor haar positieve ingesteldheid tijdens de bespreking van het ontwerp. Ze waarderen ten eerste dat de regering zelf nieuwe amendementen heeft ingediend die tegemoet kwamen aan de vele bezwaren en zinvolle opmerkingen.

Het ontwerp vormt het fundament voor een moderne en adequate aanpak van de georganiseerde criminaliteit. Hier is ongetwijfeld voor de Senaat en niet in het minst voor de parlementaire commissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België, een belangrijke taak weggelegd. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Coveliers.

De heer Coveliers (VLD). — Mijnheer de voorzitter, ik kan mij in grote mate aansluiten bij het verslag van de heer Vandenberghe. Het zal de minister wellicht niet verbazen dat ik hier en daar wat kritiek formuleer, al was het maar omdat ik nog altijd geloof in het Engelse gezegde: «The duty of the opposition is to oppose.»

Bij de bespreking van het wetsontwerp is gebleken dat verschillende meningen naar voren kunnen worden gebracht, maar ook dat zelfs tijdschriften die niet overlopen van sympathie voor parlementaire werkzaamheden in deze duidelijk de rol en de belangrijkheid van de Senaat onderschrijven.

Het zeer degelijke blad *Crisp* was zo vriendelijk ons de drukproef toe te sturen van een tekst waarin onder meer de geschiedenis van de wet wordt beschreven. Ik citeer uit een artikel van Caroline Segäser: «Le cheminement du projet de loi sur les organisations criminelles est intéressant. Voté à une Chambre à une large majorité, il fut àprement critiqué et profondément remanié au Sénat, principalement grâce aux travaux de la commission d'enquête sur la criminalité organisée. Premièrement réduit à un rôle secondaire le Sénat se révèle dans un cas comme celui-ci remplir pleinement son rôle d'assemblée de réflexion où sont débattues des questions éthiques et de société fondamentales et où siègent de grands présidents de partis.»

Het is begrijpelijk dat de minister en ook de Kamer aanvaardbaar een grote vergissing begingen door een verkeerde definitie van het begrip «georganiseerde misdaad» in de strafwet te willen opnemen. De geschiedenis van dat begrip en van de georganiseerde misdaad zelf, waarover ik ooit nog een boekje heb geschreven, leert immers dat daarover nogal wat meningsverschillen bestaan. Sommigen zijn van mening dat de georganiseerde misdaad ontstaan is als een vorm van verzet, vooral om religieuze redenen, van Italiaanse landheren tegen de eenmaking van hun land. Vandaar het religieuze karakter dat deze vorm van georganiseerde misdaad een tijd lang heeft gehad. Anderen situeren het ontstaan ervan bij de drooglegging in de Verenigde Staten tussen de jaren 1919 en 1933, toen een Amerikaans president ervan overtuigd was dat alle onheil voortkwam uit de alcohol, zoals sommigen vandaag ten onrechte van mening zijn dat alle kwaad voortspuit uit de drugs.

Beiden kunnen veel onheil aanrichten, maar dat hoeft niet altijd zo te zijn.

De georganiseerde misdaad heeft in de Verenigde Staten overigens verschillende belangrijke personaliteiten opgeleverd. De zoon van één van de kopstukken is president van de Verenigde Staten geworden en is in die hoedanigheid trouwens ook vermoord. Ook Al Capone, eveneens een niet-onbelangrijk figuur, is een van hen.

Het ontstaan is dus erg moeilijk te situeren. Allicht hebben alle tijden vormen van georganiseerde misdaad gekend en zal die altijd wel bestaan. De verwarring heeft alles te maken met de verwarring over de ontstaansgeschiedenis.

Lange tijd heeft men zelfs het bestaan van georganiseerde misdaad in West-Europa niet willen erkennen. Vandaag maken we eerder het omgekeerde mee. Terwijl het einde de jaren 80 zeer moeilijk was — oud-volksvertegenwoordiger Bourgeois kan hiervan getuigen — om de politiediensten en de magistratuur duidelijk te maken dat de georganiseerde misdaad in België zeer actief was, legt nu zowat iedereen de schuld voor al wat misloopt bij de georganiseerde criminaliteit. Beide stellingen leiden tot even grote vergissingen. Daarom precies is het zo belangrijk dat er studies worden verricht naar de omvang van deze vorm van misdaad.

Eén van de historische opdrachten van de Senaatscommissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België ligt er precies in een antwoord te formuleren op de vraag die Petrus Van Duyne in zijn boek *Het spook en de dreiging van de georganiseerde misdaad* stelt: is de georganiseerde misdaad een

spookbeeld of een reële bedreiging? Hij beklemtoont dat de daders hier zich niet onderscheiden van gewone burgers. «Misdadondernemers zijn ondermijnende, maar niet revolutionaire burgers die in hun normen en waarden veel minder afwijken van de geldende norm dan de nette burgers denken. Onze rechtsorde is ook zijn rechtsorde. Hij verklaart voor zijn wijze van handeldrijven alleen bepaalde rechtsnormen, die hij op zichzelf niet betwist, al dan niet met bijpassende zelfrechtvaardigingen, tijdelijk buiten gebruik.»

Om het meningsverschil tussen Kamer en Senaat over de definitie van de georganiseerde misdaad beter te begrijpen, verwijst ik naar dezelfde heer Van Duyné die aantoonde dat vele mensen zeer gemakkelijk de aandacht vestigen op het typebeeld van de georganiseerde misdaad, namelijk de drugshandel. Door de mythevorming hierrond en ook door onze beeldcultuur is iemand die handelt in wat de Nederlanders noemen, de verboden roesmiddelen veel makkelijker identificeerbaar dan bijvoorbeeld iemand die actief is in illegale financiële transacties.

Volgens Van Duyné leidt dit tot «gemakkelijke herkenning en afstraffende etikettering. Bij georganiseerde bedrijfsmatige misdaad is dit geval minder aanwezig, vooral niet wanneer de misdaadhandel in een breed veld van halve en hele medespelers is ingebed en bovendien niet beperkt is tot een nationaal rechtsgebied. Zoals reeds eerder opgemerkt, spreken we hier dan niet alleen over misdaadhandel maar ook over machtsverhoudingen en grootmogendheden met een groot maatschappelijk invloedsbereik. Daarbij hoeft het niet slechts om de misdaadhandel zelf te gaan, deze kan als geldvoortbrenger immers op de achtergrond geraakt zijn. Wel gaat het dan om de in de financiële stratosfeer opgenomen misdaadopbrengsten alsmede om de zorgvuldig toegedekte sporen van macht en machtsbederf. De flarden van onzuiverheid in het morsige weefsel van maatschappelijke machtsverhoudingen die in schaduwen en schemergedaanten beschreven zijn sterkten mij in mijn overtuiging dat juist op deze maatschappelijke hoogte de uitdaging het moeilijkst te onderkennen is. De moeilijkheid is niet alleen de herkenbaarheid maar ook het durven erkennen.»

Het is omwille van deze laatste zin dat ik dit vrij lange citaat heb voorgelezen. Het vraagt inderdaad moed om te durven erkennen, om te durven toegeven dat de georganiseerde criminaliteit niet buiten onze gemeenschap staat maar zich er binnenin bevindt.

Personen die betrokken zijn bij de georganiseerde criminaliteit beantwoorden inderdaad niet altijd aan het archetype van de misdadiger, maar zijn ook mensen zoals u en ik. Misschien maken sommige van hen zelfs deel uit van parlementaire assemblees. Ik heb het dan natuurlijk niet over de Senaat.

Het is dus niet verwonderlijk dat in het oorspronkelijke wetsontwerp de criminologische definitie is overgenomen aangezien deze het meest herkenbaar en ook het meest werkbaar is voor politiediensten. Sinds 1991 nam trouwens heel Europa deze definitie over, in navolging van het Bundeskriminalamt.

Bij de bespreking van het wetsontwerp in de Kamer stelde rapporteur Vandeurzen voor om toch eerst het advies te vragen aan de Parlementaire commissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België. De minister antwoordde daarop dat die senaatscommissie zich enkel bezighoudt met de analyse van de georganiseerde criminaliteit en niet met het voorstellen van een juridisch kader. Dat is inderdaad juist, maar dit neemt niet weg dat, indien dit toen was gebeurd, onze collega's in de Kamer zich daarop hadden kunnen baseren bij de bespreking van het wetsontwerp. Het strekt de minister wel tot eer dat hij, nadat de senaatscommissie haar tussentijds verslag had ingediend, de besluiten van de commissie in grote lijnen heeft aanvaard en in amendementen heeft omgezet.

Wie te goeder trouw is kan onmogelijk beweren dat de vrijheidsberoving die het wetsontwerp dat we thans bespreken, invoert de democratie in gevaar zou brengen. Bij elke vrijheidsberovende maatregel moet worden gestreefd naar een gezond evenwicht tussen enerzijds de vrijheid die de meesten onder ons erg dierbaar is en die we in de mate van het mogelijke aan elke burger willen schenken en anderzijds de vrijheid die we moeten afnemen van burgers omdat ze normen overtreden en aldus de vrijheid van anderen in het gedrang brengen. Dit wetsontwerp slaagt daarin.

Belangrijk is ook dat we met dit ontwerp de problematiek van de voorbereidende handeling hebben behandeld. In Nederland bijvoorbeeld wordt de voorbereidende handeling in een aparte wet strafbaar gesteld. Bovendien is er in een strafverzwaring voorzien voor een leidend persoon. Het is belangrijk dat niet enkel de uitvoerders worden gestraft, maar ook de leidinggevende personen.

We zullen het ontwerp goedkeuren, omdat het een belangrijke hoeksteen is bij het uitwerken van de noodzakelijke strategie. Met het goedkeuren van de tekst is de taak niet afgelopen. Er blijven nog andere elementen te behandelen. Er moet rekening mee worden gehouden dat er een proces verloopt van opsporing, vervolging en bestraffing en dat er ook een periode na de bestraffing is. Collega Vandenberghe heeft daar reeds op gewezen.

De politiediensten moeten enerzijds de mogelijkheden worden gegeven om te speuren en om bewijzen te verzamelen teneinde criminele organisaties te detecteren, anderzijds moeten ze ook worden gecontroleerd. Er moet worden voor gezorgd dat de contra-strategie wordt opgespoord, die zeer zeker van de criminele organisaties zal uitgaan onder meer via corrumperring, en dat daaraan een halt wordt toegeroepen. Er zal aan de politiediensten ook duidelijk moeten worden gemaakt dat ze, binnen de strafrechtelijke definitie bewijzen moeten vergaren op een loyale manier. Ze kunnen daarvoor gebruik maken van de criminologische definitie voor de *soft-intelligence*, die trouwens sterk moet worden gecontroleerd.

Hopelijk kunnen we dit debat voeren bij de discussie over de speciale politietechnieken. Het belangrijkste is dat kan worden duidelijk gemaakt dat niet enkel de kleine garnalen worden bestraft, maar dat het wel degelijk de bedoeling is om vooral de leidende figuren van de georganiseerde misdaad te vatten en te bestraffen. Ten aanzien van de straatcriminaliteit bijvoorbeeld wordt in Nederland gepleit voor de zogenaamde *zero tolerance* theorie die werd ontwikkeld door de heer Bratton in New-York en die zegt dat alles moet worden opgespoord en gestraft. Op die manier werd de straatcriminaliteit verminderd met 30%, echter niet de georganiseerde misdaad. Deze aanpak is enkel aanvaardbaar wanneer duidelijk wordt gemaakt dat de grote «maatschappij aantastende» criminelen worden gestraft.

Om al de redenen die ik heb opgesomd zal onze fractie het wetsontwerp goedkeuren. We hopen dat ook snel de speciale politietechnieken zullen worden besproken en dat er een oplossing wordt gevonden voor de verschillende vormen van straatcriminaliteit. De burger moet het duidelijk zijn dat niet alleen de kleine misdadiger wordt gevat, maar dat elke crimineel eenzelfde pakkans loopt.

M. le président. — La parole est à M. Desmedt.

M. Desmedt (PRL-FDF). — Monsieur le président, l'objet de ce projet de loi est de permettre de lutter plus efficacement contre la criminalité organisée dont le développement dans de multiples secteurs doit nous inquiéter.

À cet égard, la commission parlementaire d'enquête sur la criminalité organisée poursuit actuellement un travail considérable qui doit nous permettre de mieux cerner ce phénomène. Nous pouvons néanmoins d'ores et déjà nous apercevoir de l'ampleur.

Le projet a été adopté d'une façon trop hâtive, au mois de juin dernier, par la Chambre et il a suscité l'inquiétude de nombreux mouvements estimant qu'il portait atteinte aux libertés publiques et pourrait même entraver le fonctionnement de partis politiques, de syndicats ou de mouvements luttant, par exemple, pour la défense de l'environnement.

Le texte a été longuement examiné par notre commission de la Justice et a fait l'objet d'un dialogue constructif avec le gouvernement. Il a été profondément remanié et a été adopté à l'unanimité par la commission de la Justice.

Les principaux motifs d'inquiétude à l'égard du texte voté par la Chambre étaient les suivants: tout d'abord, il visait non seulement l'obtention irrégulière d'avantages patrimoniaux, mais aussi le détournement du fonctionnement des pouvoirs publics.

Sur la base de ce texte, on pouvait condamner toute personne qui aurait pu faire partie de l'organisation criminelle de façon non consciente et, enfin, l'incrimination pouvait concerner une personne participant à la préparation ou à la réalisation d'une activité licite de l'association alors qu'elle savait ou devait savoir qu'elle contribuait ainsi à atteindre les objectifs criminels de l'association.

À ces objections, la commission du Sénat a apporté des correctifs tout à fait satisfaisants.

Tout d'abord, l'élément relatif au détournement du fonctionnement des autorités publiques n'a plus été repris, le projet ne concernant plus que l'obtention irrégulière d'avantages patrimoniaux. Il s'agissait là de la principale objection des organisations démocratiques. Ainsi, comme antérieurement, une éventuelle tentative de déstabilisation de nos institutions par des moyens illégaux continuera à relever du droit pénal commun et ne pourra être assimilée à une organisation criminelle de sorte que cette nouvelle législation ne pourra être utilisée à des fins politiques.

Ensuite, le nouvel article 324ter exige que pour être condamné pour participation à l'organisation criminelle, il faut que cette participation soit faite volontairement et sciemment, termes qui ne figuraient pas dans le texte initial.

Enfin, le projet qui nous était soumis prévoyait la condamnation de toute personne participant à des actions licites de l'association criminelle en vue de réaliser ses objectifs alors qu'elle savait ou devait savoir que cette participation contribuait à atteindre des objectifs criminels.

Les termes «devait savoir» avaient soulevé de nombreuses craintes car ils pouvaient aboutir à une interprétation du juge trop subjective et donc trop extensive. Ils ont été supprimés.

Ainsi, le texte issu des travaux de la commission élabore-t-il un cadre plus précis et plus restrictif pour cette nouvelle catégorie propre de crimes et délits.

La définition retenue est la plus proche possible de celle choisie par l'Union européenne, en ce qui concerne le degré de la peine minimale à retenir pour l'incrimination qui a été fixée à trois ans au lieu de quatre ans, seuil qui n'existe pratiquement pas dans notre droit pénal.

Pour qu'il y ait association criminelle, divers éléments sont nécessaires. Il faut que l'organisation soit structurée et présente une certaine constance dans la durée. Elle doit commettre des crimes et délits en vue d'obtenir des avantages patrimoniaux en usant d'intimidation, de menace de violence, de manœuvres frauduleuses ou de corruption.

De longs débats ont été consacrés au fait de savoir s'il fallait pour cela créer une nouvelle incrimination ou s'il n'était pas plus opportun d'en faire simplement une circonstance aggravante de l'association de malfaiteurs.

Les trop nombreuses différences entre les deux types de situation ont amené la commission à se rattacher au principe de la création d'une incrimination nouvelle et distincte de celle d'association de malfaiteurs.

Tout d'abord, l'association criminelle présente une véritable organisation davantage structurée avec une véritable direction.

Par ailleurs, elle a une certaine durée et n'a pas le caractère occasionnel que peut revêtir l'association de malfaiteurs. Le but que poursuivent les membres de l'organisation criminelle n'est jamais personnel et relève d'une stratégie concertée et, enfin, l'organisation criminelle use largement de contre-stratégies visant à empêcher son approche.

Certes, une évaluation jurisprudentielle récente a élargi la notion d'association de malfaiteurs mais il était plus indiqué d'agir au plan législatif pour cerner la criminalité organisée. Le texte a été déplacé pour se retrouver aux articles 324bis et ^{ter} dans le chapitre qui traite également de l'association de malfaiteurs mais il ne s'agit là que d'un souci de cohérence législative puisque les deux incriminations visent une circonstance aggravante d'action concertée mais dans des cadres forts différents.

À l'issue de longs débats, le gouvernement a réécrit son projet sous forme d'un amendement de synthèse reprenant l'essentiel des amendements déposés par divers sénateurs.

Ce nouveau texte doit permettre une lutte plus efficace contre la criminalité organisée dans le respect, cependant, des principes démocratiques et sans objectifs politiques.

Ce projet, pour assurer sa pleine efficacité, doit trouver sa place dans un ensemble plus vaste qui doit, notamment, comprendre la loi relative aux méthodes spéciales de recherche et de lutte contre la criminalité organisée, la loi que nous discuterons tout à l'heure concernant les écoutes et celle établissant la responsabilité pénale des personnes morales.

Cet ensemble législatif doit s'envisager globalement et de façon cohérente en tenant compte du caractère international de la criminalité organisée.

Il est essentiel dans ce domaine d'améliorer encore une approche commune à dégager au sein de l'Union européenne.

Quoi qu'il en soit, le texte que nous examinons aujourd'hui nous satisfait pleinement et nous l'approuverons sans état d'âme. Il est, en outre, un parfait exemple de bon travail législatif dans lequel le gouvernement et le Sénat ont coopéré de façon constructive afin d'arriver à une législation cohérente et qui devrait s'avérer efficace. (*Applaudissements.*)

M. le président. — La parole est à M. Lallemand.

M. Lallemand (PS). — Monsieur le président, le projet de loi relatif aux organisations criminelles constitue une réforme particulièrement importante. La commission de la Justice y a été fort intéressée, pour plusieurs raisons.

La commission d'enquête du Sénat sur la criminalité organisée a remis à la commission de la Justice un long avis quant à la nécessité d'une incrimination spécifique des organisations criminelles. Elle a relevé les problèmes soulevés par les différentes définitions utilisées en Belgique et à l'étranger pour appréhender, tant en fait qu'en droit, les mafias qui sévissent en Europe. Ce travail mérite d'être souligné.

Le projet voté à la Chambre et transmis au Sénat a suscité de nombreuses critiques émanant des milieux associatifs, des organisations syndicales et des citoyens, inquiets des interprétations extensives dont cette loi pourrait faire l'objet. Certains n'ont pas hésité à y voir une mesure destinée non pas à lutter contre les mafias, mais à museler des mouvements d'opinion, voire des mouvements d'opinion démocratiques. Par conséquent, il convient de formuler quelques appréciations sur le projet soumis à notre examen.

En ce qui nous concerne, nous nous réjouissons de la volonté politique qui s'est affirmée en vue de combattre cette forme de criminalité particulièrement grave. Les enquêtes et rapports qui se sont multipliés ont permis de mettre en évidence qu'un petit pays comme le nôtre n'échappait pas à cette forme de criminalité organisée en plein développement et qu'il pouvait devenir une plaque tournante ou une base de repli pour diverses activités criminelles.

Il faut rappeler que l'intérêt des mafias d'implanter des structures criminelles n'est pas uniquement tributaire du marché possible — si je puis dire — ou des capacités de développement de l'entreprise mafieuse. Il dépend aussi des facilités plus ou moins grandes d'échapper à une répression efficace. À cet égard, le gouvernement a exprimé sa volonté d'agir en élaborant un plan de lutte contre la criminalité, dont ce projet est un des éléments clés.

La question a été posée de savoir s'il fallait une incrimination spécifique des organisations criminelles.

Plusieurs raisons justifient cette incrimination nouvelle. Pour montrer que le projet à l'examen n'a pas pour but de museler les mouvements d'opinion mais de rendre plus efficace la répression, il convient de rappeler les conditions requises par la loi pour une incrimination spécifique. La distinction consacrée par le projet entre les organisations criminelles et les associations de malfaiteurs s'impose afin d'éviter les interprétations extensives qui ont été données par la jurisprudence à la notion d'associations de malfaiteurs.

Par ailleurs, la lutte contre les mafias requiert l'utilisation de techniques spéciales de recherches telles que l'infiltration, le pseudo-achat, les surveillances spéciales et les écoutes téléphoniques. Cependant, excepté les écoutes téléphoniques, les divers

modes d'intervention appelés «techniques spéciales» n'ont aujourd'hui aucune base légale. Celles-ci peuvent être mises en œuvre sans garantie pour toutes sortes de délinquances, y compris les moins graves. On a vu notamment que des enquêtes dites proactives, comme par exemple, l'opération «Rebel» qui visait presque indistinctement toute la communauté turque, pouvaient donner lieu à des abus. C'est une des raisons qui justifient le recours à une définition des organisations criminelles.

Une telle définition dans la loi aura d'importantes conséquences, car elle servira de base à la future loi qui régira les techniques spéciales d'enquêtes.

Aussi, nous demandons au gouvernement de déposer rapidement, et en tenant compte des travaux de la commission d'enquête sur la criminalité organisée, un projet de loi sur ces techniques spéciales afin de délimiter avec précision leur champ d'application. C'est une exigence issue des travaux aussi bien de la commission d'enquête que de la commission de la Justice.

J'en viens à la seconde raison justifiant une incrimination spécifique: l'intervention de la répression dans l'ensemble des pays européens.

L'infraction nouvelle consacrée par le projet permettra une politique de coopération policière et judiciaire cohérente qui se fonde sur des critères communs, très précisément définis. Cette coopération internationale, indispensable en cette matière de criminalité, essentiellement internationale, a souvent été ralentie, voire bloquée, faute de critères communs. Des juridictions étrangères ont considéré que notre critère d'«association de malfaiteurs» — seule disposition légale en la matière — était trop vaste et risquait d'être utilisé abusivement pour viser des comportements qui ne s'apparentaient pas nécessairement à ceux des organisations criminelles. D'ailleurs, je rappelle qu'en 1997, le Conseil des ministres de l'Union européenne a jugé nécessaire de prendre une action commune pour définir le concept pénal d'«organisation criminelle.» Il est intéressant de constater que ce concept correspond assez bien à celui du projet qui est actuellement soumis au vote du Sénat.

D'autres questions plus problématiques ont été posées par le projet de loi tel qu'il nous a été transmis par la Chambre des représentants. Il est clair que la critique portant sur le danger d'abus de la nouvelle loi, dans le cas où le projet serait voté, n'est certainement pas sans fondement même si, dans l'esprit du gouvernement, il ne s'est jamais agi d'atteindre des mouvements politiques au travers de la répression de la criminalité organisée. Certes, le texte transmis par la Chambre permettait cette interprétation extensive, ces craintes, dans la mesure où la seule organisation criminelle ne devait pas seulement rechercher des objectifs matériels, des profits illicites, mais où il pouvait y avoir «organisation criminelle», au sens du projet, lorsqu'il y avait simplement volonté d'influencer le fonctionnement de l'autorité publique ou d'entreprises publiques ou privées. Cette volonté pouvait à elle seule être un élément constitutif de l'infraction d'organisation criminelle. À cet égard, il fallait donc intervenir pour préciser la notion élaborée à la Chambre et pour éliminer de ce texte les éléments qui permettaient des interprétations abusives ou extensives.

Je rappellerai brièvement les amendements qui ont été développés en commission de la Justice du Sénat et qui justifient notre appréciation positive du projet soumis à notre assemblée.

Premièrement, comme je viens de le rappeler, le détournement d'autorités publiques ou d'entreprises publiques et privées n'est plus retenu comme un mobile constitutif de l'infraction d'organisation criminelle. On a considéré à juste titre que le détournement d'autorités publiques pouvait éventuellement être un simple moyen d'action parmi d'autres mais qu'il ne pouvait être un élément constitutif de l'infraction. Seules les organisations qui commettent des crimes et des délits dans le but d'obtenir des avantages patrimoniaux sont visées. C'est un fait capital et essentiel.

Deuxièmement, la commission de la Justice a aussi exigé que l'organisation soit établie dans le temps. Ce critère de la durée est reconnu dans tous les rapports établis sur la question comme un

élément caractéristique des organisations criminelles et qui les distingue d'ailleurs des associations de malfaiteurs. Les associations momentanées, comme les piquets de grève plus ou moins violents, échappent donc à cette définition. La modification que le Sénat a voulu introduire en exigeant qu'il s'agisse d'associations dites durables a des conséquences très précises sur la répression et sur les moyens de l'enquête répressive.

Troisièmement, la commission a exigé un dol spécial pour pouvoir incriminer les membres de l'organisation. C'est un point fondamental. En effet, les membres de l'organisation sont pénalisés par le simple fait de leur appartenance à cette organisation mais il faut qu'ils y adhèrent sciemment et volontairement. On a ainsi répondu correctement, me semble-t-il, à la critique adressée au texte initial pour lequel la simple faute infractionnelle était requise. Les membres involontaires de l'organisation auraient dû prouver qu'ils étaient dans un état de méconnaissance de leur situation pour échapper à une condamnation. Ce retournement de la charge de la preuve nous a semblé dangereux, notamment au regard du champ d'application possible de la loi à une série de structures commerciales, par exemple, en principe régulières et qui emploient un grand nombre de personnes.

La commission a également supprimé la présomption de connaissance du caractère criminel de l'organisation dans le chef de ceux qui prêtent leur concours à l'organisation et à des activités licites, commerciales par exemple, mais sans être membres. Le texte de la Chambre entendait punir celui qui devait savoir qu'il avait affaire à une organisation criminelle. Là aussi, nous avons constaté un retournement implicite de la charge de la preuve. L'utilisation de l'expression «devait savoir» nous a semblé dangereuse et nous l'avons supprimée.

D'une manière plus générale, la commission de la Justice a intégré les dispositions relatives aux organisations criminelles dans celles qui concernent l'association de malfaiteurs. La mise en parallèle des deux incriminations se justifie. En effet, il est apparu que le champ d'application de l'association de malfaiteurs, tel que la jurisprudence l'interprète aujourd'hui, englobait déjà les organisations criminelles définies par le projet.

L'un des bénéfices du rapprochement des deux notions dans le même chapitre du Code pénal est tout d'abord que la cause d'excuse qui est déjà prévue pour les membres d'associations de malfaiteurs sera étendue aux membres de l'organisation criminelle. Ainsi, les coupables qui, avant la commission de l'infraction et toute poursuite annoncée, dénonceront leurs complices et les chefs de l'organisation pourraient échapper à une condamnation. Là réside l'intérêt de cette intégration dans le chapitre «association de malfaiteurs».

Dans le même temps, une définition stricte de l'organisation criminelle — qui serait une sorte de sous-ensemble de l'association de malfaiteurs — permettra de délimiter strictement l'usage des techniques spéciales de répression et d'enquête, en réduisant, de ce fait, les effets de l'extension jurisprudentielle de la notion d'association de malfaiteurs.

En conclusion, les modifications apportées par le Sénat me semblent répondre dans une très large mesure aux critiques formulées à l'égard du projet voté par la Chambre.

Ce projet important, amendé en commission, y a été adopté à l'unanimité. Il est remarquable que sur la base des travaux de la commission d'enquête et en fonction des pressions exercées par des organisations, un consensus ait pu se dégager pour préserver ses objectifs tout en éliminant ses imperfections et en réduisant sa portée. Il faut y voir la preuve, d'une part, que ce projet ne visait pas un complot anti démocratique comme cela fut dénoncé et, d'autre part, que l'attention citoyenne accordée aux projets qui sont débattus au Parlement participe au travail législatif et peut avoir, n'hésitions pas à le dire, une influence bénéfique et positive sur nos travaux.

C'est avec conviction que nous voterons ce très important projet. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman (SP). — Mijnheer de voorzitter, in de eerste plaats feliciteer ik de rapporteur voor het uitstekend verslag. Ik wil enkel bij één punt, waarvoor ik zelf verantwoordelijk ben en waarop ik later zal terug komen, voorbehoud maken.

De verwijzing van collega Coveliers naar de *Courrier hebdomadaire* van het CRISP, dat een analyse van het wetsontwerp en zijn geschiedenis heeft gemaakt, was terecht. Met een zekere schroom roep ik de minister op om dit wetsontwerp, gelet op zijn geschiedenis en op de verbeteringen die door de Senaat zijn aangebracht, ongewijzigd door de Kamer te loodsen. Ik zal de auteur niet citeren die het heeft over het tot nu toe geleverde werk. Ik merk immers dat de minister zojuist een kopie van het document heeft gekregen en ik raad hem dan ook aan om voor zijn eigen plezier pagina 3 te lezen.

Ik citeer wel uit de eindconclusie van mevrouw Seghers: «Aurait-on pu faire l'économie de cette procédure», vraagt ze zich af. Hadden we het heen en weer sturen tussen Kamer en Senaat kunnen vermijden?

«La volonté de déposer un projet de loi sur les organisations criminelles existait depuis juin 1996. Elle s'inscrit d'ailleurs dans le cadre du renforcement de la lutte contre le crime organisé à l'échelle européenne. Dépôt du projet sans avoir apparemment consulté des experts, décision d'ignorer la plupart des observations formulées par le Conseil d'État à son sujet, et choix de le faire adopter par la Chambre alors même qu'il existait au Sénat une commission d'enquête sur la criminalité organisée à laquelle on ne demanda pas d'avis préalable, semblent peu judicieux de la part du gouvernement.» Dit geldt dus voor de minister.

«Ensuite, les députés, en adoptant par une large majorité, et évidemment respectueuse de la discipline de parti, ce projet, à la veille des vacances, et en dépit des craintes exprimées par plusieurs d'entre eux, semblent avoir fait preuve pour le moins de précipitation, même si elle peut être imputée à la surcharge de travail qu'impose le vote, dans l'urgence, des textes présentés par le gouvernement.» Ook dit geldt voor de minister.

«Le rejet du texte de la Chambre fut acquis à la commission de la Justice du Sénat mais ce qui fut sans doute décisif, ce furent les positions prises au sein de la commission mise sur pied pour enquêter sur la criminalité organisée, ce qui a conduit à deux remarques. N'y a-t-il pas eu modification du rôle qui devait être initialement dévolu à la commission d'enquête (investigation sur la criminalité plutôt que discussion d'un projet de loi)? Et, plus important n'assistait-on pas à un déplacement du débat parlementaire vers les commissions d'enquête spéciales? L'attention particulière dont ces commissions font l'objet de la part du public et des médias, ne risque-t-elle pas d'occulter le rôle traditionnel du Parlement et d'entraver le fonctionnement normal de l'institution?»

Deze laatste opmerking is zeer toepasselijk, gelet op de beperkte belangstelling van de media voor dit zeer belangrijke debat. De pers besteedt veel aandacht aan andere problemen, maar heeft blijkbaar minder interesse voor een wetsontwerp dat essentieel is in het kader van de veiligheidsproblematiek. De media schieten tekort. Dit getuigt van de wijze waarop ze aan berichtgeving doen.

Ik zal niet meer terugkomen op de besprekingen die de Senaat aan dit belangrijke ontwerp heeft gewijd. Ik breng hulde aan de voorzitters en eveneens aan de rapporteur — of de rapporteurs — van de onderzoekscommissie want ondanks een zekere terughoudendheid van de quaestuur, hebben we het eerste tussentijdse verslag in de bijlage mogen opnemen.

De aanleiding tot dit wetsontwerp is niet zozeer het erkennen van het fenomeen van de georganiseerde criminaliteit, maar eerder de onaangepastheid van ons juridisch arsenaal en het ontbreken van doeltreffende instrumenten om dit fenomeen te bestrijden. De heer Lallemand heeft een oproep gericht tot de minister om zo spoedig mogelijk een wetsontwerp in te dienen met betrekking tot de bijzondere politietechnieken. Ik dring er van mijn kant op aan werk te maken van het zo lang verwachte ontwerp over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon. Ik ben best bereid te geloven dat de tekst van dat

ontwerp reeds lang voor advies aan de Raad van State werd toegezonden. Wellicht moet men de Raad van State attent maken op het belang ervan, zodat we deze problematiek als een geheel kunnen behandelen.

Op verzoek van de minister heb ik mijn amendement, waarin de ontbinding van de vennootschappen betrokken bij criminele organisaties werd voorgesteld, ingetrokken. Dit zou volgens hem worden opgenomen in zijn ontwerp over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen. Ik dring erop aan dat de minister dat ontwerp samen met het ontwerp over de bijzondere politietechnieken zo spoedig mogelijk aan het Parlement voorlegt.

Het is natuurlijk een illusie dat het probleem kan worden opgelost door criminele organisaties louter met een nieuwe kwalificatie te incrimineren. In de eerste plaats is er duidelijk nood aan internationale samenwerking, aan een transnationale werking van de politiediensten en de gerechtelijke overheden. Tegelijkertijd is er echter ook nood aan een mentaliteitswijziging. De heer Coveliers citeerde een Nederlandse criminoloog die erop heeft gewezen dat deze organisaties worden geleid door op het eerste gezicht nette personen, door in het dagelijkse leven *law abiding citizens*. Ze worden echter gedreven door de honger naar geld om andere constructies op te bouwen.

Internationale samenwerking is dus dringend noodzakelijk. Op internationale gebied moet de mogelijkheid worden gecreëerd om op te treden. Gelukkig is dit in de Europese Unie op het ogenblik al het geval. Ook de Raad van Europa heeft hiertoe de nodige initiatieven genomen. De samenwerking tussen politiediensten wordt meer en meer georganiseerd, alhoewel het belang van de controle op deze samenwerking niet uit het oog mag worden verloren. Indien de internationalisatie van het probleem evenwel niet wordt erkend, is een kwalificatie in ons Strafwetboek als dusdanig niet voldoende.

Ik ben het ermee eens dat de tekst werd verbeterd. Ik onderschrijf de analyse van de heer Lallemand met betrekking tot individuele leden van de criminele organisaties. Voortaan hoeft men geen strafbare feiten meer te plegen, maar volstaat het eenvoudigweg om met kennis van zaken lid te zijn van een criminele organisatie om strafrechtelijk te worden vervolgd.

Sommigen hebben dit als een omwenteling in ons strafrechtelijk denken betiteld, maar reeds jaren geleden heeft de commissie voor de Herziening van het Strafwetboek teksten uitgewerkt die voorbereidende handelingen, en niet alleen de strafbare feiten zelf, strafbaar stellen. Deze teksten zijn in de laden van het departement en diep in mijn kelder verdwenen. De huidige bepalingen viseren personen die willens en wetens meewerken aan het opbouwen van de potentiële slagkracht van een criminele organisatie. Het fenomeen is juridisch nauwkeuriger omschreven en beter afgelijnd dan vroeger.

Toch vrees ik dat de toepassing van de betrokken bepalingen hetzelfde lot zal zijn beschoren als tal van andere strafrechtelijke innovaties, namelijk dat de eenvoudige gevallen ijverig worden vervolgd en de grote constructies ongemoeid blijven, omdat ze te complex en haast niet te vatten zijn. We moeten toegeven dat de criminele organisaties juridisch zo goed begeleid worden bij het opzetten van zeer verijnde constructies dat hun handelingen buiten het schietveld van de wettelijke kwalificaties blijven. Ik heb voor dit probleem geen pasklaar antwoord. Ik kan alleen een offensieve houding bepleiten. Wanneer blijkt dat de voorliggende tekst moeilijk op complexe constructies kan worden toegepast, dan dient onmiddellijk alles in het werk te worden gesteld om de tekst aan te passen.

De grondbeginselen van de rechtsstaat moeten echter ten volle gerespecteerd blijven. Een krachtdadige aanpak mag geenszins een «*big brother*»-maatschappij in het leven roepen waarin iedere burger voor om het even welk feit en op om het even welke wijze ook kan worden vervolgd in naam van de strijd tegen de criminele organisaties. Hoeveel keer werd tijdens de bespreking in de commissie niet het voorbeeld van de voetbalhooligans in Nederland aangehaald? Aangezien de Nederlandse overheid over geen enkel ander rechtsmiddel beschikte om de hooligans te arresteren, nam ze haar toevlucht tot de wetgeving op de criminele organisaties. Nadien moest de bevoegde minister toegeven dat dit

slechts een hulpconstructie was om het hoofd te kunnen bieden aan een verontrustend fenomeen. Onze aanpak mag niet op die manier ontsporen.

Ik wil niet in herhaling vallen, daarom besluit ik nu mijn uiteenzetting. Ik wil alleen nog wijzen op een schoonheidsfoutje op pagina 110 van het verslag, waarvoor ik de volle verantwoordelijkheid opneem. Op die bladzijde wordt mijn amendement besproken dat een nieuw artikel, het artikel 6 van de aangenomen tekst, invoegt.

Eerst had de minister een ontwerp tot wijziging van de wapenwet willen indienen bij de Kamer van volksvertegenwoordigers. Dit ontwerp dreigde niet alleen voor werkoverlast in de Kamer te zorgen, maar het beloofde ook heel wat reacties in jagerskringen uit te lokken. Wie veroordeeld is op grond van de wet op de criminële organisaties, zou niet langer in aanmerking mogen komen voor een wapen- of jachtvergunning. Daarom had ik de oorspronkelijke artikelen 342 en 343 van het Strafwetboek in artikel 1, 2°, b), van de wapenwet laten opnemen. Wellicht tot voldoening van al wie ons wekenlang met brieven heeft bestookt om artikel 342 te laten vallen, werd dit artikel inderdaad geschrapt! De artikelen 342 en 343 werden vervangen door de artikelen 324bis en 324ter.

In de commissie werd vervolgens overeengekomen om de artikelen 324bis en 324ter in artikel 1 van de wapenwet op te nemen. De ambtenaren van de commissie- en studiedienst hebben echter vastgesteld dat dit overbodig was, omdat de oorspronkelijke tekst reeds bepaalde dat wie veroordeeld wordt op grond van één van de artikelen 322 tot 331 van het Strafwetboek, niet langer een wapenvergunning kan ontvangen. Aangezien de artikelen 324bis en 324ter vallen onder die artikelen, dacht ik dat mijn amendement inderdaad zonder voorwerp was.

Ik had echter ook vastgesteld dat de oorspronkelijke tekst van de wapenwet wel nog de artikelen 344 en 345 vermeldde, terwijl deze twee artikelen door de wet op de landloperij van 12 januari 1993 zijn opgeheven. Het amendement heeft dus nog wel enige zin, omdat het deze beide artikelen uit de tekst schrapt. Ik dacht dat het nuttig was deze toelichting te geven als aanvulling bij het uitstekende verslag om te beletten dat al te ijverige collega's een tegenamendement zouden indienen of zouden besluiten dat mijn amendement overbodig is. Ook de minister wilde ik deze toelichting meegeven, ter ondersteuning van het heftige pleidooi voor de vrijwaring van de tekst dat hij in een andere parlementaire instelling zal houden. (*Applaus.*)

M. le président. — La parole est à Mme Delcourt.

Mme Delcourt-Pêtre (PSC). — Monsieur le président, le débat relatif à la criminalité organisée a déjà connu de longs et riches développements à l'extérieur de notre enceinte, notamment à la suite de très vives réactions tant des mouvements associatifs, des universités, du monde judiciaire que de la presse lorsque ce texte a été voté en juillet dernier par la Chambre.

Même si ce débat a connu une issue que l'on peut considérer favorable, puisque le texte qui nous est soumis a été profondément amendé afin de répondre aux différentes critiques émises et a finalement été adopté par la commission de la Justice, à l'unanimité, je souhaiterais revenir sur quelques points qui me semblent fondamentaux.

Même si certains estiment que l'article 322 du Code pénal réprimant «l'association de malfaiteurs» pourrait suffire comme arsenal législatif, il apparaît que nous ne disposons pas actuellement d'instruments suffisamment spécifiques pour lutter contre la criminalité organisée. Celle-ci n'hésite pas à recourir aux techniques juridiques les plus poussées, à la corruption, aux sociétés écrans, à la violence, dans une quasi-impunité inacceptable.

La commission de la Justice, après une étude approfondie basée sur l'analyse pointue de la commission d'enquête chargée d'enquêter sur la criminalité organisée en Belgique ainsi que sur l'avis unanime des experts qui y étaient affectés, a estimé qu'il était indispensable de recourir à une disposition spécifique, — il convient de se démarquer de l'association de malfaiteurs par un aspect organisationnel beaucoup plus développé — afin de mieux appréhender les ramifications de l'organisation criminelle, notamment par des éléments constitutifs plus restrictifs.

Une fois la nécessité de traiter spécifiquement le phénomène de la criminalité organisée communément admise, il fallait encore se prononcer sur le contenu du texte adopté à la Chambre.

Par son manque de clarté et de rigueur, ce texte blessait gravement le principe constitutionnel de légalité, principe qui exige, entre autres, des textes législatifs qu'ils soient précis et univoques, et ce d'autant plus lorsqu'ils relèvent du droit pénal.

Les réactions ne se sont pas fait attendre, et les mouvements d'opinion, se sentant mis en péril, ont manifesté efficacement leurs inquiétudes.

Le reproche principal a émis à propos de ce texte initial est qu'il n'opérait pas de manière assez nette la distinction entre la finalité de l'organisation criminelle, les moyens utilisés par celle-ci et ses objectifs immédiats. Il entretenait une confusion permanente entre buts et moyens.

Les éléments constitutifs de l'organisation criminelle doivent en fait s'analyser à travers la grille suivante: le but immédiat de l'organisation est de commettre des crimes et délits; l'influence sur le fonctionnement de l'autorité publique ou privée ne doit être considérée que comme un moyen permettant d'aboutir à un enrichissement illicite qui est la finalité de l'organisation.

Il est possible que les mouvements sociaux n'auraient pas pu être inquiétés sur la base du texte initial, étant donné que le droit pénal est de stricte interprétation. Toutefois, il fallait examiner ce texte au regard des prochaines dispositions relatives aux techniques spéciales de recherches qui, combinées à cette définition de l'organisation criminelle trop imprécise, auraient permis d'engager facilement des enquêtes proactives afin de sonder l'opinion de chacun de ces groupements.

C'est essentiellement à ce niveau qu'il y avait danger et mise en péril des mouvements d'opinion.

Je me plais d'ailleurs à rappeler à ce propos le commentaire d'un expert de la commission chargée d'enquêter sur la criminalité organisée, Mme Françoise Roggen: «Il convient d'éviter», disait-elle, «que sous prétexte d'éléments qui pourraient faire craindre l'existence d'une organisation criminelle, on recourt aux techniques spéciales d'investigation réservée à cette délinquance particulière. On risque d'aboutir à un système où l'on inculpera du chef de l'infraction la plus grave en sachant d'avance que l'on aboutira sans doute à un réquisitoire de non-lieu sur cette base mais que les techniques d'investigation auront ainsi pu être utilisées dans le cadre d'autres procédures.»

Le PSC a joué un rôle important dans les modifications apportées au texte voté le 5 juillet dernier à la Chambre.

Dès le 15 septembre dernier, à la suite des premières analyses de la commission d'enquête et, surtout, des très nombreuses interpellations des mouvements d'opinion, le PSC a été le premier à dresser un inventaire de l'ensemble des griefs reprochés au texte, et ce sous la forme d'un communiqué de presse rédigé par ma collègue Joëlle Milquet.

Ce communiqué dénonçait l'imprécision des termes employés, le manque de clarté quant à la manière dont les différents éléments constitutifs de l'infraction devaient se combiner et les dérogations trop nombreuses aux principes du droit pénal commun. Je pense plus particulièrement à ce sujet au renversement de la charge de la preuve instaurée concernant les personnes participant aux activités illicites de l'organisation criminelle.

J'ai déposé dès lors divers amendements visant à remédier à ces remarques. On peut se réjouir de la réaction du gouvernement qui, à la suite des objections émanant de l'ensemble des groupes politiques a largement amendé son projet, supprimant l'article 342 du Code pénal pour créer un article 324bis du Code pénal nouveau, plaçant par le fait même l'organisation criminelle en synergie avec l'association de malfaiteurs, ce qui instaure une gradation logique entre ces différentes infractions.

Ensuite, un élément de durée a été inséré dans la définition. Il nous semble que cette notion de temps est un élément constitutif supplémentaire de l'organisation criminelle, élément constitutif qui est d'ailleurs repris dans la plupart des définitions européennes.

Finalement, les termes qui avaient, à raison, suscité le plus de réactions — à savoir «pour détourner le fonctionnement d'autorités publiques ou d'entreprises publiques et privées» — ont été supprimés.

En fait, ce membre de phrase contenait une grave ambiguïté puisqu'il ne permettait pas de distinguer si l'objectif de l'organisation criminelle était le détournement de l'autorité publique ou s'il s'agissait d'un simple moyen de se procurer des avantages patrimoniaux illicites.

J'ai toujours estimé qu'il était inutile de reprendre ce membre de phrase dans le texte étant donné que les moyens utilisés par les organisations criminelles et cités dans le projet — à savoir l'intimidation, la menace, la violence, les manœuvres frauduleuses, la corruption et le recours aux structures commerciales — permettaient à eux seuls de définir la capacité des organisations criminelles, de perturber le bon fonctionnement de l'État.

Le texte né à la suite du travail considérable de la commission de la Justice du Sénat est, tout en restant efficace dans le cadre de la lutte contre la criminalité organisée, certainement beaucoup plus équilibré que celui qui nous avait été communiqué par la Chambre.

Cette réforme extrêmement importante est un réel défi à notre fonctionnement démocratique. Ce projet tend à élargir de manière importante le champ des investigations répressives au moment où l'on revoit le fonctionnement et la structure même des corps de police. Cette démarche ne peut être envisagée que pour autant que cette réforme des corps de police aboutisse à la création d'une structure policière cohérente étroitement contrôlée dans le cadre des enquêtes par le pouvoir judiciaire. Toute alternative contiendrait en elle-même les germes de dérives gravement attentatoires aux principes démocratiques de liberté d'opinion et d'association.

Je crois que le Sénat a accompli un travail extrêmement important qui a permis d'apporter une beaucoup plus grande précision aux moyens permettant de définir les organisations criminelles. Le PSC votera donc ce projet. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Raes.

De heer Raes (Vl. Bl.). — Mijnheer de voorzitter, dit wetsontwerp heeft tot doel het gerecht veel meer mogelijkheden te bieden om de georganiseerde misdaad, en meer bepaald de organisaties waarvan de misdaad zich bedient, harder en doeltreffender aan te pakken. Hierbij wordt vooral gedacht aan organisaties die zich bezighouden met zware misdrijven van gemeen recht als diefstal, heling, smokkel op grote schaal, mensenhandel en georganiseerde prostitutie.

Het spreekt vanzelf dat het Vlaams Blok, dat voortdurend pleit voor een harde aanpak van de criminaliteit, dit een goed initiatief vindt. De stijgende en veralgemeende criminaliteit vaak gepleegd door vreemdelingen die in ons land binnenkomen door een gebrek aan grenscontroles en een falend uitwijzingsbeleid maakt zo een wet meer dan nodig. We juichen het idee van een dergelijke wet volmondig toe, hoewel het aanvankelijk wetsontwerp ons wantrouwig maakte.

Wie de moeite nam de toelichting bij het wetsontwerp aandachtig te lezen, moest wel besluiten dat men naast de echte criminele organisaties ook een andere categorie verenigingen wilde treffen, met name die verenigingen die voor de regering van het ogenblik — over niet zo'n lange tijd kunnen dat er andere zijn — als «politiek niet correct» worden beschouwd. In de oorspronkelijke toelichting stond namelijk: «door te verwijzen naar het beïnvloeden van de werking van publieke overheden worden niet alleen de criminele organisaties bedoeld die dit doel nastreven om hun lucratieve activiteiten te realiseren, maar ook de extremistische groeperingen en organisaties van terroristische aard waarvan de doelstelling specifiek politiek van aard is.»

De regering zal wel veel moeite hebben om uit te leggen wat een extremistische groepering is. Enerzijds is men altijd wel extremist ten opzichte van iemand anders, anderzijds wordt dat begrip niet gedefinieerd in een wet. Uit de lijsten van de rijkswacht en de Staatsveiligheid weten we bijvoorbeeld dat het Vlaams Blok, de vierde partij van Vlaanderen met een half miljoen kiezers, door het regime als extremistisch wordt beschouwd. Wat is het criterium? Het blijft een open vraag.

Het Vlaams Blok verkeert niet in slecht gezelschap. Een criminele organisatie was voor de regering een groep die misdrijven pleegt om de werking van de publieke overheden of de openbare particuliere ondernemingen te beïnvloeden. Zo kon men het criminele gedrag ook verwijten aan bijvoorbeeld Greenpeace, een voor velen toch populaire organisatie, die lozingspijpen van milieuvriendelijke bedrijven dichtlast; of ook aan stakingspijketten van grote vakverenigingen die georganiseerd de toegang van werkwilligen tot bedrijven verhinderen desnoods met geweld, of zelfs aan de jonge propagandisten van het Taalactiecomité, die gemeentehuizen in betwiste gebieden met aanplakbrieven tijdelijk afsluiten.

Het oorspronkelijke wetsontwerp was toepasselijk op elke dissidente politieke activiteit en daarom gevaarlijk. Het Vlaams Blok kon zich daar niet bij aansluiten.

De regering diende bij de bespreking in de Senaat evenwel een amendement in waarbij de tekst grondig werd herschreven. Elke verwijzing naar beïnvloeding of afwending van overheden en particuliere bedrijven verdween. De regering voegde er zelfs deze toelichting bij: «Inzake de definitie van het begrip 'criminele organisatie' heeft de regering erop toegezien dat de verenigingen die doel hebben politieke invloed uit te oefenen, duidelijk niet onder de nieuwe strafbaarstelling zouden vallen. Iedere verwijzing naar deze finaliteit wordt door onderhavig amendement uit het wetsontwerp geschrapt.»

De regering maakt hiermee een zeer grote bocht, wat ons alleen maar kan verheugen. Aangezien het ontwerp hierdoor helemaal in de lijn komt te liggen van de eisen die de Vlaams Blok-fractie sinds lang verdedigt, zal ze dit ontwerp ten volle steunen. Als het goed is, dan zeggen we dat ook. Wel hopen we dat noch de regering noch de traditionele partijen zo cynisch zullen zijn deze uitermate belangrijke wijziging straks in de Kamer van volksvertegenwoordigers te laten verwijderen. Onze collega's van de Kamer zullen daar alleszins mede op letten.

De Senaat heeft wijs gehandeld door de poging om één welbepaalde politieke activiteit te criminaliseren, te verhinderen. Sommigen hebben zich als eminente vertegenwoordigers van de democratie opgeworpen, louter en alleen omdat ze vreesden dat hun eigen achterban, meer bepaald de grote vakbonden, gevisieerd werden. Dit zal ons echter niet van de wijs brengen. Alleen het resultaat telt en dat is positief.

Ten slotte vraag ik dat iedereen even consequent zal zijn bij de eventuele behandeling van ondemocratische voorstellen om schrijvers van politieke pamfletten voor de correctionele rechtbank te slepen of om de partijfinanciering van welbepaalde politieke partijen om louter inhoudelijke redenen af te nemen. (*Applaus.*)

M. le président. — La parole est à Mme Dardenne.

Mme Dardenne (Écolo). — Monsieur le président, le projet de loi relative aux organisations criminelles a été adopté par la Chambre en juin dernier. Il faut bien constater que ce projet est alors passé relativement inaperçu. En effet, ce n'est qu'après le vote que diverses associations et certaines personnalités se sont manifestées et ont fait état de leurs inquiétudes, provoquant dans l'opinion un large débat, comme en témoigne notamment le volumineux courrier reçu par les parlementaires. On ne peut que se réjouir que la participation citoyenne ait été aussi vigilante. Je pense que c'est un des éléments qui a contribué à amener le Sénat à jouer son rôle en demandant l'évocation du projet.

Dans la procédure sénatoriale, c'est la commission chargée d'enquêter sur la criminalité organisée qui s'est d'abord saisie du projet afin de rendre un avis à la commission de la Justice responsable, quant à elle, de l'examen proprement dit du projet. On ne peut que se féliciter du travail réalisé par la commission d'enquête dont le rapport s'est montré extrêmement critique vis-à-vis du projet gouvernemental.

Quels sont les problèmes soulevés par le projet initial du gouvernement ?

Personne ne conteste le fait qu'il faille lutter contre les organisations criminelles et s'en donner les moyens. Il y aurait lieu notamment de viser la criminalité financière dont nous avons appris, au

cours des travaux de la commission chargée d'enquêter sur la criminalité organisée en Belgique, qu'elle était probablement la plus importante. Peut-être faudrait-il envisager la levée du secret bancaire et octroyer des moyens au juge d'instruction qui s'occupe de cette forme de criminalité ?

Cette lutte contre la criminalité organisée doit devenir une priorité en Belgique comme partout dans le monde. Toutefois, elle ne peut en aucun cas justifier un projet de loi qui serait une porte ouverte à tous les abus et à toutes les dérives.

Tel qu'il a été voté à la Chambre, le projet pose problème pour différentes raisons, la principale étant la définition extensive donnée à la notion de criminalité organisée. En effet, celle-ci se définit notamment par des objectifs de deux ordres. L'énoncé de l'un de ces objectifs, à savoir «la déstabilisation de l'appareil de l'État ou l'influence sur le fonctionnement de l'économie» peut être interprété de manière très large.

En outre, le texte voté par la Chambre explicite qu'il peut s'agir de «groupes extrémistes». Qui jugera de ce caractère extrême ? Rappelaient que dans les années 70-80, tout militant antinucléaire était fiché extrémiste, et je précise que je sais de quoi je parle !

De même, le projet énonce qu'il peut s'agir aussi «d'organisations de caractère terroriste qui poursuivraient ce but avec une finalité politique». Là aussi se pose la question de savoir qui appréciera le caractère terroriste à finalité politique. L'organisation Greenpeace occupant une centrale nucléaire ou une usine de retraitement avec une finalité politique certes claire, pourra-t-elle être considérée comme ayant un caractère terroriste ? Ma question ne relève pas de la science-fiction puisqu'en France, le bateau de Greenpeace a été sabordé par l'État français. Toute association politique, syndicale, voire associative pourrait tomber sous le coup de la définition. Quelle association militante ne cherche pas effectivement à influencer l'économie ou le système politique et social mis en place ?

La commission d'enquête a relevé elle aussi cette constatation en soulignant qu'il faudrait dans ce cas préférer une définition pénale puisque celle-ci doit servir de point de repère vis-à-vis d'une réaction répressive. La criminalité organisée doit donc être considérée soit comme une infraction déterminée, soit comme un critère qui, s'il est rempli, entraîne des conséquences juridiques précises. Or, à la lecture de la première version du projet de loi, on a le sentiment très net d'avoir affaire à une définition criminologique et non pénale, c'est-à-dire une définition trop large pour pouvoir offrir les garanties nécessaires à son applicabilité. En outre, comme le soulignait la commission d'enquête, le choix d'une définition trop large risque de créer artificiellement un gigantesque problème de société, ce qui va à l'encontre du but poursuivi.

Deuxième problème : le fait que seule l'intention d'organiser un délit, sans qu'il y ait passage à l'acte, suffit à constituer un délit. Pourront donc être incriminées de délits, des personnes qui n'ont pas commis d'actes punissables au sens actuel du Code pénal.

Cet élément de définition est nécessaire pour justifier la recherche proactive : recherche-information menée par les forces de l'ordre concernant des personnes n'ayant pas commis d'actes répréhensibles, mais jugées — sur quels critères ? — susceptibles d'en commettre. Nous connaissons tous l'opération «Rebel», par laquelle tous les Turcs résidant en Belgique ont été fichés dans le cadre d'une opération proactive. Le fait que la gendarmerie pratique déjà ce genre de méthode ne justifie pas à mon sens qu'elle soit légitimée.

Troisième question. «Est passible de poursuite, toute personne qui participe à des actions licites de cette organisation criminelle, alors qu'elle sait ou «doit savoir» que sa participation contribue aux objectifs de celle-ci.» Là aussi la notion «doit savoir» est d'un flou pour le moins artistique. Encore une fois qui décidera ? Qui devra le prouver ? Que signifie «doit savoir» ?

Selon les travaux parlementaires, il s'agit de se baser sur des «rumeurs persistantes» pour asseoir son opinion. Prenons, alors, le cas du guichetier d'une banque qui délivre du matin au soir des billets, des bons de caisses. Celui-ci sera passible d'une peine de prison s'il ne démissionne pas au moment où il peut raisonnablement supposer que sa banque se livre à des opérations de blanchiment d'argent au Luxembourg ... puisque des «rumeurs persistan-

tes» le laissent entendre. Ces deux petits mots «doit savoir», apparemment anodins, constituent en fait une rupture avec les plus grands principes du droit pénal. Cette formule revient de facto à renverser la charge de la preuve. Dans l'exemple qui nous occupe, il appartiendra au guichetier de prouver que les rumeurs n'étaient pas persistantes et qu'il n'aurait pas pu savoir que ...

Comme nous n'avions pas d'autre possibilité étant donné qu'il s'agissait d'un projet monocaméral, Eddy Boutmans et moi-même avons donc choisi d'amender le projet gouvernemental de la façon suivante, qui pervertit à notre sens la logique du projet.

Premièrement, remplacement des articles 342 à 345 du Code pénal par un article nouveau s'articulant sur : l'introduction dans le Code judiciaire de la notion de priorité donnée à la lutte contre les organisations criminelles : «Ce qui revient à dire que nous en faisons une priorité de politique criminelle sans que de nouvelles incriminations soient nécessaires.», une définition plus nette et moins large de l'organisation criminelle, eu égard à l'objectif du projet d'utilisation de techniques policières spéciales, et la précision que les organisations créées dans un but politique ou social légitime ne sont en aucun cas considérées comme criminelles, même si des infractions sont commises dans la poursuite de ce but ; ainsi, une occupation de site ou une entrave à la circulation sont des infractions qui pourraient être poursuivies en l'occurrence.

Deuxièmement, remplacement de l'article 3 du projet par un article nouveau introduisant dans le Code pénal la notion de circonstance aggravante lorsqu'il s'agit d'organisations criminelles. Là encore, nous reprenons la définition des organisations criminelles telle que nous la proposons dans notre article.

Troisièmement, à titre subsidiaire si les amendements précités n'étaient pas retenus, la suppression des articles 2 et 3 du projet, ce qui revenait à le vider de tout contenu ; là aussi, cette mesure nous semblait trop radicale pour être acceptée.

Le projet a été examiné par la commission de la Justice du Sénat à partir de février 1998. Il est certain que le premier rapport intermédiaire de la commission d'enquête, très critique pour le projet gouvernemental, et ce dans le sens de nos remarques, a eu une influence sur l'attitude ultérieure du gouvernement dans le dossier tout comme la pression importante de l'opinion publique, même si le gouvernement ne l'a jamais dit.

Dès la première réunion de la commission, le ministre a déposé, sous la forme d'un amendement du gouvernement, un texte certes différent du premier projet. Toutefois, cette deuxième version gouvernementale s'avérait encore plus dangereuse que la première car elle prévoyait un élargissement de l'article 322 concernant l'association de malfaiteurs.

Le problème a été soulevé par de nombreux membres de la commission. Eddy Boutmans et moi-même avons déposé un amendement visant à revenir à la version initiale de l'article 322, comme dans le Code pénal, et à proposer d'exclure explicitement de la notion d'association de malfaiteurs «les organisations créées dans un but politique ou un but social légitime, même si des infractions sont commises dans la poursuite de ce but». Nous avons de la suite dans les idées et nous tenons à ce que cela soit clairement explicité. Suite à cela, le gouvernement a décidé de modifier à nouveau sa copie et a déposé une troisième version du projet, toujours sous forme d'amendement. Celle-ci ne modifie plus l'article 322 du Code pénal, mais n'inclut pas notre proposition 2 et elle gomme les aspérités politiques encore présentes dans la deuxième version.

Cependant, il reste dans la définition des organisations criminelles des expressions comme «manœuvres frauduleuses» et «structures commerciales ou autres», concepts fort vagues qui laissent la porte ouverte aux interprétations.

Par ailleurs, et bien que n'étant pas juriste, il me semble que les notions d'appartenance et de participation ne sont guère clarifiées. Le texte, pas plus que la version initiale, ne donne d'indication quant à la nature des actes qui pourraient prouver l'appartenance à une organisation criminelle. À nouveau, on ne se base pas sur des actes, mais sur une volonté en connaissance de cause : «volontairement et sciemment» — plutôt qu'une intention dans la version première.

La critique du Conseil d'État reste entière, qui disait à propos du projet initial que «la connaissance de l'organisation et de son caractère criminel ne peut se concevoir dans le chef de l'inculpé, et ne peut être prouvé contre lui que par la participation de celui-ci à un acte de l'organisation».

Ce texte, certes bien meilleur que le projet initial, ne répond cependant pas à nos amendements de départ qui visaient à ne pas créer une nouvelle incrimination dans le Code pénal, et passer simplement par une politique criminelle, définie comme une priorité par le Code judiciaire, et assortie de circonstances aggravantes.

Je voudrais conclure en soulignant ce qui suit: l'article 342 tel que voté à la Chambre est inacceptable, mais en outre, on constate qu'il y a sur le métier d'autres propositions telles que la refonte des polices en une police unique, la légitimation — dans le projet Franchimont — de la notion de proactivité avant même qu'une définition claire en ait été donnée; et un projet de loi sur les techniques spéciales de police.

Il y a vraiment de quoi s'inquiéter d'une telle convergence qui met en place les éléments nécessaires à un système de plus en plus répressif. On pourrait ne pas être loin de penser qu'il y a là les prémices d'un État «préfasviste», de quoi se montrer extrêmement vigilant d'autant que le gouvernement profite d'un contexte d'attente des citoyens vis-à-vis de la réforme de la justice pour faire passer trop souvent le pire plutôt que le meilleur.

Une dernière convergence m'inquiète encore davantage. On sait que l'O.C.D.E. prépare un accord international visant les investissements, l'A.M.I. Ce texte vise à déposséder les États de tous pouvoirs de contrainte à la fois sociale et environnementale face aux sociétés multinationales. Par contre, ce texte demande explicitement aux États de mettre en place un système judiciaire répressif qui puisse servir à étouffer toute velléité de résistance au nouvel ordre économique multinational.

Je voudrais redire avec force que cette orientation de la société de demain n'est pas celle que les écologistes souhaitent. C'est pour cette raison que nous dénonçons fermement les convergences que nous sommes bien obligés de constater.

J'espère que nous ne serons pas les seuls à les dénoncer, mais cela n'augure en rien de l'attitude que nous adopterons face au texte soumis au Sénat.

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Boutmans.

De heer Boutmans (Agalev). — Mijnheer de voorzitter, ik wil op mijn beurt de rapporteur feliciteren en dit zowel voor het verslag als voor de mondelinge bedenkingen die hij erbij heeft gemaakt. De Senaat mag ook zichzelf feliciteren. Ik ontving evenals sommige andere senatoren de *Courrier Hebdomadaire* van het CRISP. De Senaat wordt daarin bewierookt omdat hij de basisvrijheden vrijwaart en waakt over een behoorlijke wetgeving. De lofbetuigingen van het CRISP zijn in de eerste plaats bestemd voor de onderzoekscommissie naar de georganiseerde criminaliteit, maar ook voor de commissie voor de Justitie.

Met de grondige bespreking van dit wetsontwerp betreffende criminele organisaties heeft de Senaat het Belgische wetgevende systeem eervol verdedigd en heeft hij bovendien zijn belang bewezen. Het oorspronkelijke ontwerp en de tekst die door de Kamer werd goedgekeurd, hadden veel weg van een «rommelwinkeltje». Met een beetje proactief speurwerk kon men er allerlei tijdbommen, verboden wapens en listige kunstgrepen in ontdekken. Ze moesten de werking van publieke overheden beschermen tegen de ongewenste inmenging van kritische en georganiseerde burgers, ik bedoel de buitenparlementaire oppositie. Tot drie jaar geleden maakte ik daarvan deel uit en ooit zal ik daar opnieuw toe behoren.

Zowel de Raad van State als de nationale Orde van Advocaten hadden twijfels bij dit wetsontwerp. De orde kon hiermee alsnog de zin van haar bestaan enigszins bewijzen, al is haar wellicht geen lang leven meer beschoren. Ook verschillende universiteiten, studentenorganisaties, milieu-organisaties, witte en andere comités, de groenen uit beide landsdelen en ikzelf speelden een actieve rol in het bekritisieren van dit ontwerp. Het bewijs werd geleverd dat, als de oppositie binnen, maar ook buiten, het Parle-

ment vaakzaam is en op de winkel past, veranderingen ten goede mogelijk zijn. De tekst waarover donderdag gestemd zal worden, is het resultaat van de bespreking in de commissie voor de Justitie van amendementen van de oppositie en van de regering die een belangrijk deel van de kritiek hebben opgevangen. De uiteindelijke tekst is veel beter dan de tekst die oorspronkelijk ter tafel lag. We zijn daar blij mee.

Bovendien werd door de verklaringen van de minister in de commissie en van de rapporteur hier in de openbare vergadering, die overigens door de woordvoerders van de verschillende fracties werden bevestigd, de vrees de kop ingedrukt dat de wet op de criminele organisaties en artikel 324bis en volgende, vroeg of laat zou worden gebruikt voor minder geoorloofde doeleinden met name het bestrijden van ongewenste maatschappelijke of politieke tegenbewegingen. Dit zal hoe dan ook niet mogelijk zijn. De oorspronkelijke memorie van toelichting heeft over deze kwestie grote twijfel doen ontstaan. Ze moet bijgevolg met een grote korrel zout worden genomen.

Zelfs terroristische organisaties, zo heb ik de rapporteur horen zeggen, vallen nu niet meer onder de nieuwe incriminaties. Dit is een grote vooruitgang. Terloops gezegd ben ik niet gelukkig met de term «georganiseerde criminaliteit», omdat dit tot allerlei discussies leidt over de precieze betekenis. Ik spreek bij voorkeur over de «maffiose criminaliteit», verwijzend naar het uitstekende rapport van onze onderzoekscommissie.

Ik blijf hoe dan ook de mening toegedaan dat de aanpak van de maffiose criminaliteit een kwestie is van het juist toepassen van de bestaande wetgeving, van het juist inzetten van de bestaande middelen en het creëren van nieuwe diensten of het uitbouwen van bestaande diensten die zich deskundig en voltijds bezighouden met een in de feiten doorgevoerd prioriteitenactieplan inzake bestrijding van de maffiose criminaliteit.

De regering heeft een aanzet gegeven. Ze heeft voor het eerst, tenminste op papier, van die bestrijding een beleidsprioriteit gemaakt. Ik twijfel er niet aan dat die ook geleidelijk zal worden uitgevoerd, maar dit is nog niet voldoende. Ik ben niet zozeer voorstander van het maken van alweer nieuwe strafwetten, waarvan in de praktijk vaak blijkt dat ze niet nuttig zijn omdat er geen prioriteiten worden bepaald. Zulke wetten kunnen immers alleen maar op een willekeurige manier worden toegepast. Dat is eigenlijk de belangrijkste ziekte van de Belgische justitie, althans wat de toepassing van het strafrecht betreft.

De nieuwe incriminaties die hier worden gecreëerd, zouden, indien er werkelijk een beleidsprioriteit zou zijn, misschien na enkele jaren kunnen worden verdedigd, tenminste als de mensen op het terrein ons hun ervaring zouden mededelen en ons zouden zeggen welke structuren ze niet kunnen aanpakken bij gebrek aan bewijsmogelijkheden. Nu beginnen met de wetgeving te wijzigen en dan in de komende jaren zien of deze wet in het kader van die beleidsprioriteit nodig is, lijkt mij de kar voor het paard spannen en kan best wel onefficiënt blijken. Misschien zal men in de toekomst dan vaststellen dat ondanks de verhoopte middelen die men heeft ingezet, en de verhoopte beleidsprioriteit die men zal hebben uitgetekend, men weer andere wetswijzigingen nodig heeft dan die vandaag ter goedkeuring worden voorgelegd.

Ik ga niet in detail in op de kritieken die reeds zijn gemaakt. De vorige sprekers hebben ze in de verf gezet en ze komen ook uitdrukkelijk in het verslag ter sprake. Uit de oorspronkelijke memorie van toelichting is mij vooral bijgebleven dat de grootste crimineel die men in België wil arresteren, blijkbaar de chauffeur van de maffiose organisatie is. Ook de boekhouder werd dikwijls als voorbeeld genoemd. Voor dit tweede voorbeeld meen ik dat een aangepaste wetgeving voor boekhouders, accountants en bedrijfsrevisoren aangewezen is. Een dergelijke wetgeving bestaat trouwens in een aantal landen. Ik weet dat de EU aandringt op een unificatie van de wetgeving, maar ik twijfel aan de noodzaak en de wenselijkheid van een dergelijke unificatie.

Ik verheug mij erover dat de voorliggende tekst van een aantal ernstige gevaren en nadelen is ontdaan. Hoewel Agalev dit wetsontwerp niet zal goedkeuren, is onze bezorgdheid niet meer zo groot. Toch wil ik erop wijzen dat het vooral de combinatie van allerlei teksten is, die gevaar inhoudt. Strafbaar stellen van criminele organisaties, het nog altijd vage begrip «proactieve recher-

che» dat nog steeds wordt gekoppeld aan verruimde afluistermogelijkheden. Bovendien zal ook de Veiligheid van de Staat zich binnenkort met dergelijke praktijken kunnen inlaten. Dit kan van het goede te veel worden.

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, ook ik wens de rapporteur en de leden van de commissie voor de Justitie te danken voor hun werk en voor het degelijk debat. Ook de Parlementaire onderzoekscommissie naar de georganiseerde criminaliteit in België betekende een meerwaarde. Ik meen dat we na grondige debatten een goede tekst hebben opgesteld die ik in de Kamer zal verdedigen.

Het is duidelijk dat deze wet slechts een onderdeel van een ruimer geheel is. We houden ons al langer met de georganiseerde criminaliteit bezig. De definitie van de criminele organisatie is daar één aspect van. Ook voor de politietechnieken moeten we verdere regelingen uitwerken. De heren Coveliers en Erdman hebben terecht gewezen op de straatcriminaliteit en de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen.

Deze problemen zetten ons ertoe aan om de bestaande technieken te verfijnen. We moeten er zeker van zijn dat de nieuwe methodes, die bij de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit worden gehanteerd, efficiënt zijn. We moeten ook oog hebben voor nieuwe ontwikkelingen. Ik denk in dit verband in de eerste plaats aan het ontwerp inzake de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen dat volgens mij een grote verbetering zal zijn. Ook dit debat zal echter niet eenvoudig zijn, want over het algemene principe zijn we het wel eens, maar nog niet over de juiste formulering.

Deze materie staat ook bij de EU op de agenda. Twee weken geleden werd hierover op Europees niveau van gedachten gewisseld. Het is wellicht nuttig de daar uiteindelijk goedgekeurde tekst aan te halen.

À l'échelon européen, le Conseil des ministres de la Justice et des Affaires intérieures est également saisi d'un projet d'action commune sur la participation à des organisations criminelles. Ce point figurait d'ailleurs à l'ordre du jour de la réunion du Conseil qui s'est tenue à Bruxelles le 19 mars dernier. En l'état actuel du texte, l'article premier de ce projet définissant l'organisation criminelle est rédigé comme suit: «Au sens de la présente action commune, on entend par organisation criminelle l'association structurée de plus de deux personnes, établie dans le temps et agissant de façon concertée en vue de commettre des crimes ou délits punissables d'une peine privative de liberté ou d'une mesure de sûreté privative de liberté d'un maximum d'au moins quatre ans ou d'une peine plus grave, que ces crimes ou délits constituent une fin en soi ou un moyen d'obtenir des avantages patrimoniaux et, le cas échéant, d'influencer indûment le fonctionnement d'autorités publiques.»

Naast het verschil inzake de duur van de gevangenisstraf — wat overigens geen enkel probleem vormt — wordt in de Europese definitie het beïnvloeden van de overheid als een bijkomend element beschouwd. Ik heb een voorbehoud geformuleerd bij deze bepaling, gelet op het debat in het Parlement. De Europese definitie kan worden beschouwd als een aanbeveling zonder direct bindende kracht om de eigen wetgeving aan te passen en kan dus niet echt een bezwaar zijn voor de Senaat.

Dit element is bovendien ook in de Europese tekst geen substantieel element. Onze definitie is strakker dan de Europese. We mogen niet uitsluiten dat er andere elementen aan worden toegevoegd, maar onze definitie vormt geen hinderpaal voor de debatten op Europees vlak. Deze informatie is belangrijk met het oog op de bespreking die hierover in de Kamer zal worden gevoerd.

Ik dank de rapporteur, de leden van de commissie voor de Justitie en van de Parlementaire commissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België. Ik hoop dat dit hele debat zo vlug mogelijk kan worden afgerond. De Kamer beseft ten volle dat de tekst die door de senaatscommissie werd goedgekeurd, een perfect uitgangspunt is voor de voortzetting van het debat. Ik dank de Senaat voor de samenwerking in het kader van dit ontwerp. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Vandenberghe.

De heer Vandenberghe (CVP). — Mijnheer de voorzitter, ik zou even willen ingaan op het relatief nieuwe element dat door de minister van Justitie werd aangebracht. Zoals we een tiental dagen geleden in de pers vernamen, heeft de Europese Raad van ministers van Binnenlandse Zaken een ruime definitie van de georganiseerde criminaliteit in aanmerking genomen. Misschien hebben de ministers van Binnenlandse Zaken iets minder belangstelling voor de beginselen van de rechtsstaat. Wat er ook van zij, deze definitie bevat evenmin de opsomming van de gebruikte contra-strategieën als intimidatie, bedreiging, geweld, corruptie. De in de tijd gestructureerde samenwerking van twee of drie personen met het oog op het plegen van feiten strafbaar met een straf van minstens vier jaar wordt als een criminele organisatie gedefinieerd. Mijns inziens, is deze definitie veel te ruim omdat ze allerhande fraudepraktijken insluit, die niet noodzakelijk wijzen op een criminele organisatie.

Ik zou de minister van Justitie willen verzoeken om er bij zijn collega in de regering op aan te dringen om bij het nemen van beslissingen op Europees niveau de wereld niet op zijn kop te zetten en in de plaats te treden van de nationale wetgever door de definitie van criminele organisaties eenzijdig op supranationaal niveau vast te leggen. Tenzij ik me vergis, laat het Verdrag van Maastricht deze werkwijze niet toe. Van onze minister van Binnenlandse Zaken mag worden verwacht dat hij oog heeft voor de wetgevende ontwikkelingen in eigen land.

Voor zover de Europese definitie correct in de pers werd weergegeven, ben ik van oordeel dat ze te ruim is en eerder thuishoort in een handboek voor criminologie.

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, eerst wil ik een correctie aanbrengen. Aan de vergaderingen op Europees niveau van de JIA, le Conseil des ministres de la Justice et des Affaires intérieures, nemen naast de ministers van Binnenlandse Zaken ook de ministers van Justitie deel. Het is een gemengde raad; de beide bevoegdheden liggen in sommige landen ook wel wat dichterbij elkaar dan bij ons. Over de definitie van de georganiseerde criminaliteit werd inderdaad op dat niveau van gedachten gewisseld.

Om tegemoet te komen aan de opmerkingen die hier naar voren werden gebracht met betrekking tot de specifieke wijze van handelen, de zogenaamde *modus operandi*, heb ik een verklaring laten opnemen bij de gemeenschappelijke tekst dat België zich het recht voorbehoudt hierover een eenzijdige verklaring af te leggen.

Ik heb dit gedaan omdat ik vermoedde dat hier een probleem zou kunnen rijzen. Ik ben echter van mening dat dit probleem niet noodzakelijk moet rijzen, want het element van de beïnvloeding wordt in de Europese definitie als een bijkomende bepaling opgenomen, zonder als noodzakelijke voorwaarde te zijn gespecificeerd. We hebben op dit punt een voorbehoud geformuleerd omdat onze voorkeur uitgaat naar de harde definitie. Niets belet ons echter het als bijkomend element te zien. De Europese definitie hoeft niet incompatibel te zijn met de Belgische.

De voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene bespreking gesloten.

Plus personne ne demandant la parole, la discussion générale est close.

We stemmen later over het geheel van het wetsontwerp.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

WETSONTWERP TOT WIJZIGING VAN DE WET VAN 30 JUNI 1994 TER BESCHERMING VAN DE PERSOONLIJKE LEVENSSFEER TEGEN HET AFLUISTEREN, KENNISNEMEN EN OPNEMEN VAN PRIVÉCOMMUNICATIE EN -TELECOMMUNICATIE (EVOCATIE)

Algemene bespreking

Artikelsgewijze bespreking

PROJET DE LOI MODIFIANT LA LOI DU 30 JUIN 1994 RELATIVE À LA PROTECTION DE LA VIE PRIVÉE CONTRE LES ÉCOUTES, LA PRISE DE CONNAISSANCE ET L'ENREGISTREMENT DE COMMUNICATIONS ET DE TÉLÉCOMMUNICATIONS PRIVÉES (ÉVOCATION)

Discussion générale

Discussion des articles

De voorzitter. — We vatten de bespreking aan van het wetsontwerp.

Nous abordons l'examen du projet de loi.

Overeenkomstig het reglement geldt de door de commissie aangenomen tekst als basis voor de bespreking. (*Zie document nr. 1-828/3 van de commissie voor Justitie van de Senaat. Zitting 1997-1998.*)

Conformément à notre règlement, le texte adopté par la commission servira de base à notre discussion. (*Voir document n° 1-828/3 de la commission de la Justice du Sénat. Session 1997-1998.*) De algemene bespreking is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Vandenberghe (CVP), rapporteur. — Mijnheer de voorzitter, op 3 februari 1995 trad de wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het afluisteren, kennisnemen en opnemen van privécommunicatie en -telecommunicatie, in werking. Op 12 juni 1997 diende de regering bij de Kamer van volksvertegenwoordigers een wetsontwerp tot wijziging van deze wet in. Nadat dit wetsontwerp op 18 december 1997 door de Kamer werd goedgekeurd, werd het door de Senaat geëvoceerd.

In zijn inleidende uiteenzetting voor de commissie voor de Justitie overliep de minister van Justitie de krachtlijnen van het ontwerp.

Ten eerste voert het ontwerp in het Wetboek van Strafvordering een nieuw artikel 46bis in. Hiermee krijgen de procureur des Konings en in gevallen van uiterst dringende noodzakelijkheid ook de officieren van gerechtelijke politie, de mogelijkheid om de identiteit van de houder van een geheim telefoonnummer na te gaan en omgekeerd te controleren over welke telecommunicatiemiddelen een bepaald persoon beschikt. Het opvragen van deze gegevens bij de operatoren of de dienstenverstrekkers dient te geschieden met een gemotiveerde en schriftelijke beslissing.

Ten tweede wordt artikel 88bis van het Wetboek van Strafvordering, dat het opsporen van de oorsprong en de bestemming van telecommunicatie betreft, gewijzigd. Zo wordt de bevoegdheid van de procureur des Konings tot het nemen van deze maatregel in geval van heterdaad aanzienlijk verruimd. Deze bevoegdheid wordt meer bepaald uitgebreid tot alle misdrijven waarvoor de onderzoeksrechter een tapmaatregel kan uitvoeren. Bovendien wordt met dit artikel een nieuwe mogelijkheid geschapen, namelijk nagaan vanuit welke plaats of naar welke plaats telecommunicatie plaatsvindt. Dit houdt verband met het steeds groter gebruik van mobiele telecommunicatie.

Ten derde worden ook de artikelen 90ter en volgende van het Strafwetboek, over het afluisteren van telecommunicatie, gewijzigd. Zo wordt afgestapt van de verplichting tot volledige overschrijving van alle afgeluisterde gesprekken. Enkel de relevant geachte gesprekken moeten worden overgeschreven. Of een gesprek al dan niet relevant is, wordt in eerste instantie beoordeeld

door de officier van gerechtelijke politie belast met de uitvoering van de maatregel en nadien ook door de onderzoeksrechter die de maatregel heeft uitgevaardigd. Van de telecommunicatie die niet relevant wordt geacht, worden enkel nog het onderwerp en de identificatiegegevens vermeld. Daartegenover staat wel dat de partijen de rechter steeds kunnen verzoeken de opnames en overschrijvingen te raadplegen. Ze kunnen hem tevens vragen over te gaan tot de overschrijving van bijkomende delen van de opnames. Tegen een eventuele weigering van de onderzoeksrechter kan bij de kamer van inbeschuldigingstelling beroep worden aangekend.

Het wetsontwerp voorziet eveneens in een uitbreiding van de lijst van misdrijven waarvoor afluisteren van gesprekken mogelijk is. Zo zal een dergelijke maatregel ook mogelijk worden bij ontvoering van minderjarigen en bij hormonenmisdrijven.

In verband met wat vooraf gaat, houdt het wetsontwerp ook een aanpassing in van artikel 109ter, E, paragraaf 2, van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven. Dit heeft betrekking op de technische middelen die bij de operatoren of de dienstenverstrekkers voorhanden moeten zijn om de opgesomde maatregelen effectief mogelijk te maken.

In dat verband kunnen we er eveneens op wijzen dat het wetsontwerp operatoren of dienstenverstrekkers een plicht tot medewerking, maar ook een plicht tot geheimhouding oplegt.

Tijdens de besprekingen in de commissie voor de Justitie werd de *big brother*-situatie — zoals een lid het letterlijk zei — die het ontwerp met zich brengt, betreurd. Toch werd in het licht van de grote criminaliteit de noodzakelijkheid van bijzondere opsporingstechnieken, zoals het aftappen van telefoons, erkend. Sommige leden benadrukten de wenselijkheid een algemene regeling voor de opsporingstechnieken uit te werken, gelet op de vereisten van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens.

De vraag die in dit verband rees, was of een tapmaatregel in de zogenaamde proactieve fase kon worden uitgevoerd. Volgens de minister moet een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds het opvragen van telecommunicatiegegevens, bedoeld in artikel 46bis van het Wetboek van Strafvordering, en anderzijds het opsporen, localiseren en afluisteren van telecommunicatie, bedoeld in de artikelen 88bis en 90ter van het Wetboek van Strafvordering. Dit laatste is duidelijk niet mogelijk in de proactieve fase; het identificeren van geheime nummers wel. De procureur des Konings kan daartoe de opdracht geven. Het is dus mogelijk in het kader van een opsporingsonderzoek waaronder, volgens het wetsontwerp-Franchimont, ook de proactieve fase valt.

Wat het voorgestelde artikel 46bis van het Wetboek van Strafvordering betreft, konden sommige leden moeilijk aanvaarden dat elke officier van gerechtelijke politie deze maatregel in geval van uiterst dringende noodzakelijkheid, zou kunnen nemen. Zo een stereotiepe formulering houdt het gevaar van misbruik in. Bovendien werd in het wetsontwerp-Franchimont beklemtoond dat de leiding en het gezag in het opsporingsonderzoek toekomen aan de procureur des Konings. Daarom werd geoordeeld dat een dergelijke precaire maatregel niet louter en alleen kan worden overgelaten aan een officier van gerechtelijke politie.

De minister vestigde er echter de aandacht op dat dit artikel enkel de identificatie van een nummer of een abonnee betreft en niet toelaat na te gaan wie met wie op een bepaald ogenblik heeft getelefoneerd. Dat laatste kan slechts op basis van artikel 88bis van het Wetboek van Strafvordering. De minister vestigde er ook de aandacht op dat aan een aantal strenge voorwaarden cumulatief moet voldaan zijn vooraleer de officier van gerechtelijke politie tot de opvraging van de informatie overgaat. Met name moet er uiterst dringende noodzakelijkheid zijn, moet er een schriftelijke en gemotiveerde beslissing zijn en moet deze beslissing en de verkregen informatie binnen de 24 uur aan de procureur des Konings worden meegedeeld, waarbij tevens de uiterst dringende noodzakelijkheid moet worden gemotiveerd. Als voorbeeld van een uiterst dringende noodzakelijkheid gaf de minister het voorbeeld van een persoon die via zijn GSM een noodoproep deed omdat hij gebeten was door een van zijn slangen. Deze persoon was niet meer in staat zijn identiteit kenbaar te maken.

De minister wees er nog op dat toen Belgacom de enige telecommunicatieoperator was, het steeds een bevelschrift van de onderzoeksrechter eiste alvorens tot de identificatie van een geheim telefoonnummer over te gaan. Belgacom steunde zich daarvoor onder meer op de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

In reactie op het antwoord van de minister werd geponeerd dat de huidige communicatiemiddelen de officier van gerechtelijke politie perfect toelaten onmiddellijk contact op te nemen met de procureur des Konings. Een voorafgaand mondeling of telefonisch akkoord van die laatste zal de kans op misbruik op een meer effectieve wijze uitsluiten. De minister sloot zich hierbij aan en een amendement in die zin werd door de commissie voor de Justitie aangenomen.

Op de vraag of artikel 46bis van het Wetboek van Strafvordering louter tot doel heeft een latere tap voor te bereiden, werd geantwoord dat dit wellicht vaker het geval zal zijn, maar niet noodzakelijk is. De maatregel kan er bijvoorbeeld toe strekken na te gaan van wie het telefoonnummer is waarnaar verwezen wordt in de zakagenda van een verdachte.

Op het voorgestelde artikel 88bis van het Wetboek van Strafvordering aangaande het opsporen en lokaliseren van telecommunicatie, werd een amendement ingediend dat ertoe strekt het beroepsgeheim van een arts of een advocaat te vrijwaren in geval deze maatregel tegen hen wordt bevolen. Aangezien deze maatregel enkel toelaat te weten te komen wie met wie contact heeft genomen, zonder dat er iets bekend geraakt over de inhoud van het gevoerde gesprek werd dit amendement niet aangenomen.

Een ander amendement op hetzelfde artikel maakt een hernieuwing van de maatregel enkel mogelijk «bij een met redenen omkleed bevelschrift waaruit nieuwe feiten en gegevens blijken die een hernieuwing van de maatregel wettigen». Aangezien de huidige wetgeving voor een eventuele hernieuwing van de maatregel ook al een gemotiveerd bevelschrift vereist, trok de indiener na deze verduidelijking zijn amendement in.

Een ander amendement, dat wel werd aanvaard, bepaalt dat de maatregel in geval van zogenaamde staking, door de procureur des Konings en niet door de onderzoeksrechter kan worden bevolen. Het onderzoek naar kwaadwillige oproepen moet bijgevolg niet meer door de onderzoeksrechter worden gevoerd, wat, gelet op de geringere ernst van de feiten en de overbelasting van de onderzoeksrechter, een meer efficiënte aanpak mogelijk zal maken.

Wat artikel 88bis van het Wetboek van Strafvordering betreft, wijst de minister op het belang van deze maatregel voor de criminale analyse. Het nagaan van wie met wie heeft getelefoneerd, zal de onderzoeksrechter namelijk helpen een crimineel netwerk op te sporen.

De wijzigingen die het ontwerp voorstelt voor artikel 90ter en volgende van het Wetboek van Strafvordering hebben in de commissie voor de Justitie het meest aanleiding gegeven tot discussie. Voorafgaandelijk werd de vraag gesteld of het begrip «overbrenging» van de telecommunicatie ook de periode dekt waarin zogenaamde elektronische post of *voice mail* op de server van de dienstverstrekker wordt bewaard. De minister antwoordde dat dit niet het geval was, maar dat men bij een huiszoeking wel kan overgaan tot de inbeslagname van de drager van de informatie. Voorts deelde hij mee dat op het ogenblik werk wordt gemaakt van een ontwerp betreffende de informaticriminaliteit, waarin ook deze problematiek zal worden behandeld.

Ook werd gevraagd waarom de lijst met zogenaamde «tapbare» misdrijven slechts wordt aangevuld met misdrijven betreffende hormonetrafiëk en ontvoering van kinderen, en niet met bijvoorbeeld corruptie en georganiseerde criminaliteit. De minister antwoordde dat er voor deze laatste misdrijven aparte ontwerpen komen en dat daarin ook de telefoontap wordt geregeld.

De eigenlijke discussie ging echter over de bepaling dat het ontwerp niet langer vraagt dat alle afgeluisterde gesprekken volledig worden uitgeschreven. Deze kwestie kwam trouwens reeds

uitvoerig aan bod bij de totstandkoming van de wet van 30 juni 1994. Toen werd om diverse redenen geopteerd voor de volledige uitschrijving van de gesprekken. Dezelfde redenen kwamen opnieuw ter sprake bij dit ontwerp. Zo werd erop gewezen dat de relevantie van een gesprek soms maar a posteriori kan worden beoordeeld in het licht van het hele dossier. Wanneer de gesprekken in een vreemde taal gevoerd worden, moet men deze eerst vertalen alvorens men ze kan begrijpen en men een selectie kan maken. Men is dan wel gedwongen de gesprekken eerst uit te schrijven met het oog op vertaling.

Ook werd verwezen naar het wetsontwerp-Franchimont, dat bepaalt dat wie wordt verhoord, steeds kan vragen dat alle verklaringen in extenso in het proces-verbaal worden opgenomen. De logica vereist dat hetzelfde geldt voor gesprekken opgenomen bij telefoontap. Ten slotte voorkomt volgens sommigen het volledig uitschrijven een excessief gebruik van de tapmaatregel. De uitschrijving vraagt immers veel tijd en middelen, zodat men wel selectiever moet gaan tappen.

Verder was er ook veel bezwaar tegen het feit dat de officier van gerechtelijke politie de gesprekken zal selecteren en uitmaken welke worden uitgeschreven, terwijl de leiding en de verantwoordelijkheid voor het onderzoek immers bij de onderzoeksrechter dienen te liggen. Sommige leden achten een selectie bovendien moeilijk verzoenbaar met het EVRM. Het zou de rechten van de verdediging in het gedrang brengen. Elementen ten onlaste die uit een gesprek blijken zouden in het proces-verbaal niet meer worden teruggevonden wanneer dit gesprek niet werd uitgeschreven. De officier van gerechtelijke politie zal immers vooral geïnteresseerd zijn in de elementen ten laste.

De minister verwees in zijn repliek naar de evaluatieverslagen inzake telefoontap, opgemaakt voor de dienstjaren 1995 en 1996. Daaruit blijkt dat de uitschrijving in extenso voor de politiediensten bijna onmogelijk is. Zo zou het uitschrijven en vertalen van één uur conversatie gemiddeld 20,04 uur in beslag nemen. De minister wees ook op een rechtsvergelijkende nota waaruit blijkt dat in geen enkel van onze buurlanden de volledige uitschrijving van de opname wordt vereist. In sommige landen zoals Frankrijk en Luxemburg kunnen de opnamen wel zonder meer worden geraadpleegd. In andere landen zoals Nederland en Duitsland, kan dat slechts nadat een rechter zich daarover heeft uitgesproken. Het wetsontwerp kiest voor deze laatste formule.

De minister wees erop dat een gesprek steeds integraal zal worden uitgeschreven als een gedeelte ervan relevant wordt geacht. Knippen wordt verboden. Bovendien zullen de niet-relevant geachte gesprekken steeds op band bewaard blijven en zal de inventaris ervan, met vermelding van de identificatiegegevens en het onderwerp van het gesprek, worden opgenomen in het strafdossier.

Wat het probleem van de vertaling betreft, zei de minister dat een beroep zal worden gedaan op een tolk zodat kan worden beoordeeld of het gesprek relevant is en dient te worden uitgeschreven.

De vraag was ook of het wenselijk is de partijen automatische toegang tot de bandopname te verstrekken, zodat ze geen verzoek meer tot de rechter moeten richten. Er werden amendementen ingediend waarin gepleit wordt voor die automatische toegang. De minister antwoordde dat rekening moet worden gehouden met de bescherming van de privacy. Het is immers mogelijk dat in gesprekken intieme zaken worden onthuld of zaken die vallen onder het beroepsgeheim. Een optreden van de rechter is daarom noodzakelijk. Bovendien zal tegen zijn beslissing beroep kunnen worden aangetekend.

De vraag rees dan ook of er geen onderscheid moet worden gemaakt tussen de partij die aan de afgeluisterde gesprekken had deelgenomen en de andere partij. Volgens de minister kan dit onderscheid worden gemaakt, maar moet men er zeker bij zwaardere vormen van criminaliteit, rekening mee houden dat de betrokkene soms te kwader trouw handelt.

Uiteindelijk diende de regering een amendement in waarbij het verzoek om de eigen gesprekken te beluisteren als afzonderlijke hypothese wordt opgenomen in de wettekst. Dit amendement

werd samen met een ander amendement van de regering, dat ertoe strekte de tekst in overeenstemming te brengen met het wetsontwerp-Franchimont, door de commissie voor de Justitie aangenomen.

Voorts werd nog een amendement aangenomen wat betreft de vermelding van de niet-overgeschreven gesprekken in het proces-verbaal. Vooral in de Franse tekst was het onduidelijk wat er precies van die gesprekken moest worden weergegeven. De woorden «indication des objets» werden daarom vervangen door de woorden «indication des sujets abordés». In het Nederlands wordt dat «vermelding van de aangehaalde onderwerpen».

Bij amendement werd een nieuw artikel ingevoegd om te verduidelijken dat de onderzoeksrechter niet gebonden is door de selectie van gesprekken die door de politiediensten wordt gemaakt. De woorden «aldus opgevangen» die aanvankelijk in de tekst stonden, konden immers verkeerd worden geïnterpreteerd.

Ten slotte kan nog worden vermeld dat een amendement werd verworpen dat bepaalde dat niet de Koning maar de wet zou uitmaken welke technische middelen voorhanden moeten zijn opdat de operatoren of dienstverleners de maatregelen zouden kunnen uitvoeren. Er werd gesteld dat rekening moet worden gehouden met het zeer evolutief karakter van de telecommunicatiesector en dat de geïndiceerde bepaling reeds voorschrijft dat telkens het advies van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer moet worden ingewonnen.

Volledigheidshalve kan daar nog aan worden toegevoegd dat ook een amendement werd verworpen betreffende gebeurlijke vorderingen tot schadevergoeding ingevolge inbreuk op de wet van 30 juni 1994. Het amendement dat de verplichting inhoudt voor de minister van Justitie om jaarlijks verslag uit te brengen over de telefoontap werd eveneens verworpen.

Het geamendeerde ontwerp werd ten slotte goedgekeurd door de commissie voor de Justitie met zeven stemmen tegen twee.

Na dit rapport zou ik graag het standpunt van de CVP-fractie verwoorden. Het opsporen en het af luisteren van telecommunicatie is tot op heden de enige bijzondere opsporingstechniek die in ons land wettelijk is geregeld. De principiële vraag naar de toelaatbaarheid van de telefoontap werd door de wetgever reeds eerder positief beantwoord, zoals dat trouwens in de meeste landen het geval is. Aangezien het voorliggend wetsontwerp voornamelijk oplossingen beoogt voor een aantal problemen die gerezen zijn naar aanleiding van de eerste toepassingen van de bijzondere opsporingstechnieken rijst vooral de vraag of de wijzigingen die voorgesteld worden aan de wet van 30 juni 1994 overeenstemmen met de algemene beginselen die aan de grondslag lagen van deze wetgeving.

Zoals voor bepaalde vormen van zware criminaliteit stellen we vast dat ook de telecommunicatiemarkt snel evolueert. Voor zoverre het wetsontwerp de bepalingen van de wet van 30 juni 1994 aanpast aan de nieuwe communicatiemiddelen zijn er geen principiële problemen. Het wordt wel problematisch als de verruiming of versoepeling van de maatregelen leidt tot een verdere inbreuk op de privacy. De huidige wet is in zekere zin een vergelijk tussen de belangen van de samenleving, te weten een effectieve aanpak van de zware criminaliteit, en anderzijds deze van het individu, met name de privacy. Het wetsontwerp creëert de mogelijkheid voor de procureur des Konings, en in geval van uiterst dringende noodzakelijkheid voor de officier van de gerechtelijke politie, om over te gaan tot identificatie van geheime nummers en om na te gaan over welke communicatiemiddelen iemand beschikt.

Wanneer men thans deze informatie wil opvragen moet een gerechtelijk onderzoek worden opgestart, omdat de operatoren een bevelschrift van de onderzoeksrechter eisen. In de praktijk is dit een onwettelijke situatie. Het verkrijgen van dergelijke beperkte informatie moet kunnen in het kader van een opsporingsonderzoek. Aangezien het ontwerp geamendeerd werd in de zin dat voor het verkrijgen van informatie steeds de toestemming is vereist van de procureur des Konings, kunnen we met deze nieuwe mogelijkheid instemmen.

Ook met de uitbreiding van de lijst van de misdrijven waardoor de onderzoeksrechter kan overgaan tot het af luisteren van de telecommunicatie kunnen we instemmen. Het betreft immers zwaarwichtige misdrijven waarbij niet aan de algemene beginselen betreffende het af luisteren zelf wordt geraakt.

Hetzelfde geldt voor de uitbreiding van de heterdaadbevoegdheid die aan de procureur des Konings wordt toegekend in artikel 88bis en die hem toelaat over te gaan tot het opsporen of het localiseren van de telecommunicatie.

Het punt dat voor de meeste problemen heeft gezorgd is het niet langer uitschrijven van alle afgeluisterde gesprekken. Uit de bespreking bleek enerzijds dat het in de praktijk zo goed als onmogelijk is om een volledige uitschrijving te realiseren en dat men met het oog op de efficiëntie van de maatregel daarvan diende af te stappen. Anderzijds riep dit ook vragen op vanuit de bescherming van de rechten van de verdediging. Zoals uit het verslag blijkt, biedt de tekst zoals die is goedgekeurd door de commissie voor de Justitie, ook op dat vlak voldoende waarborgen en kon een goed evenwicht worden bereikt tussen efficiëntie en de rechten van de verdediging.

Bij wijze van besluit kan worden gesteld dat het voorliggende ontwerp geen afbreuk doet aan de uitgangspunten van de wet van 30 juni 1994 en een efficiëntere bestrijding van de criminaliteit mogelijk maakt. De CVP-fractie zal bijgevolg dit goede ontwerp met overtuiging goedkeuren. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Mijnheer de voorzitter, ik wens in de eerste plaats de rapporteur te feliciteren voor zijn uitstekend verslag dat een juiste weergave was van de debatten in de commissie.

Amper drie jaar na de inwerkingtreding stellen we vast dat de wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het af luisteren, kennisnemen en opnemen van privé-communicatie en -telecommunicatie al grotendeels onwerkbaar is. Het wetsontwerp van de regering tot wijziging van deze wet probeert met een aantal veranderingen de doelmatigheid en de slagkracht van de af luistermaatregelen te verhogen. Het nieuwe ontwerp gaat op een aantal punten veel verder dan de wet van 1994. Met het nieuwe ontwerp komt de bescherming van de persoonlijke levenssfeer meer in het gedrang en worden de rechten van de verdediging ernstig miskend.

Ik vraag mij dan ook af of we niet stilaan het kritische punt bereiken waarop het wankele evenwicht tussen het recht op privacy van het individu en de belangen van het gerechtelijk onderzoek in belangrijke criminele dossiers dreigt te worden verstoord. De VLD-fractie is ervan overtuigd dat het af luisteren van privé-communicatie en -telecommunicatie noodzakelijk is voor een moderne aanpak van de georganiseerde criminaliteit. De vraag is echter of dit zeer nobele doel een dergelijke verregaande schending van de rechten van de verdediging, die aan de basis liggen van een behoorlijke rechtsbedeling, rechtvaardigt. Bij de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit is trouwens niet alleen het af luisteren van privé-communicatie en -telecommunicatie van belang. Ook moeten de politiediensten een beroep kunnen doen op andere bijzondere opsporingstechnieken. Die zijn echter nog niet wettelijk geregeld. De VLD is altijd voorstander geweest van een globale wettelijke regeling en niet van een regeling van een onderdeel ervan, namelijk het af luisteren.

Ik kom tot de essentie van mijn betoog. Om de doelmatigheid van de af luisterpraktijken te vergroten wordt niet langer de volledige en letterlijke transcriptie van alle opgenomen gesprekken geëist. Dit was een twistpunt in de commissie. De integrale transcriptie, los van de relevantie van de gesprekken, die in de wet van 1994 werd vastgelegd, belemmert vandaag de dag het gebruik van telefoontaps. De politiediensten staan vaak weigerachtig tegenover het gebruik ervan omwille van de zware administratieve overlast die met de volledige transcriptie gepaard gaat. Ik heb het dan nog niet eens over de problemen van vertaling. Ik denk hierbij aan de taps die worden geplaatst bij buitenlandse criminele organisaties van Georgische, Oekraïense of andere afkomst.

De VLD erkent dat deze formele vereiste inzake transcriptie in de wet van 1994 een efficiënt gebruik van afluister technieken in de weg staat. Daarnaast moet men wel rekening houden met het feit dat de integrale transcriptie van alle opgenomen gesprekken een garantie inhoudt voor de bescherming van de privacy in het algemeen en van de rechten van de verdediging in het bijzonder.

Indien wordt afgestapt van het principe van de volledige overschrijving, moeten er bijkomende waarborgen voor de rechten van de verdediging in de wet worden ingeschreven. Het onderhavige wetsontwerp komt echter op generlei wijze tegemoet aan deze bekommernis. Om deze redenen kan de VLD zich niet akkoord verklaren met de inhoud van het wetsontwerp.

Ik heb een amendement ingediend bij artikel 10 van het nieuwe wetsontwerp, dat ertoe strekt meer waarborgen te bieden voor de verdediging. Ook de Raad van State was van oordeel dat de tekst van artikel 10 de rechten van de verdediging in onvoldoende mate expliciteert en daarom onverzoenbaar is met de artikelen 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De regering heeft echter geen rekening gehouden met dit advies. Het is duidelijk dat de regering meer waarde hecht aan de belangen van het onderzoek dan aan die van de verdediging.

Aangezien het principe van de volledige overschrijving wordt verlaten, is het onaanvaardbaar dat de onderzoeksrechter de verdachte, de beklaagde, de burgerlijke partij of de raadsman de toelating kan weigeren om het geheel of gedeelten van de ter griffie neergelegde opnamen van privé-communicatie of telecommunicatie waaraan de betrokkene zelf heeft deelgenomen en die niet zijn uitgeschreven of opgetekend in een proces-verbaal, te laten raadplegen en te laten uitschrijven.

De partijen in het geding moeten steeds het recht hebben de opnamen van gesprekken waaraan ze zelf hebben deelgenomen, te gebruiken voor hun verdediging. Het feit dat de rechter in de mogelijkheid verkeert niet in te gaan op het verzoek van de verdediging tot raadpleging en uitschrijving van zijn eigen gesprekken, betekent dat de verdachte of de beklaagde een gesprek waaraan hij zelf deelnam niet à décharge kan aanwenden, tenzij na akkoord van de rechter. Deze redenering kan op geen enkele manier worden verdedigd en betekent een flagrante schending van de rechten van de verdediging.

De onderzoeksrechter dient de elementen à charge en à décharge te onderzoeken. We weten allen dat in de praktijk de onderzoeksrechter gewoonlijk enkel de elementen à charge onderzoekt. Deze gewoonte legt een extra last op de verdediging en op zijn raadsliden. De bepalingen die in het wetsontwerp werden opgenomen, betekenen een schending van het gelijkheidsbeginsel en bevestigen deze gang van zaken. Het risico bestaat immers dat de rechtbank de elementen zal weren die werden verworven door het schenden van de rechten van de verdediging. De verdediging zal de nietigheid van het desbetreffende bewijsmateriaal kunnen inroepen wanneer ze de volgens haar relevante gesprekken ingevolge een negatieve beslissing van de rechter niet à décharge kan gebruiken. Ik voorspel dat de strafpleiters in ons land binnenkort een vette kluiw zullen hebben aan deze wet.

Ik noteer dat de minister door middel van een amendement enerzijds een onderscheid maakt tussen de gesprekken die de partijen zelf voerden en de andere gesprekken. Anderzijds past hij op de beide categorieën de wet op dezelfde manier toe. Hij maakt gewag van een signaal naar het publiek en naar de magistratuur. In dit amendement wordt alleszins geen onderscheid gemaakt tussen het afluisteren van gesprekken die men zelf voerde en gesprekken die men niet zelf voerde.

Tot slot heb ik een amendement ingediend dat ertoe strekt de minister te verplichten het Parlement in te lichten over de resultaten en de statistieken inzake de telefoontap. Het Parlement heeft hier recht op.

Aangezien de beklaagde zijn eigen gesprekken niet als element à décharge kan aanwenden, zal ik aan de VLD-fractie voorstellen het ontwerp niet goed te keuren. (Applaus.)

M. le président. — La parole est à M. Desmedt.

M. Desmedt (PRL-FDF). — Monsieur le président, nul ne niera l'importance d'une lutte efficace contre le grand banditisme et le terrorisme. Nul ne niera davantage la nécessité de respecter la vie

privée de chaque individu. Concilier ces deux objectifs parfois contradictoires, telle était la tâche qui incombait au législateur lorsqu'il a édicté la loi du 30 juin 1994 relative à la protection de la vie privée contre les écoutes, la prise de connaissance et l'enregistrement de communications et de télécommunications privées. Si je prends la peine de rappeler l'intitulé complet de cette loi, c'est parce que celui-ci est éloquent: on visait avant tout à garantir la protection de la vie privée «contre» les écoutes téléphoniques.

Aujourd'hui, nous sommes amenés à modifier ce subtil équilibre afin de permettre une lutte plus efficace contre la criminalité. Son évolution et l'internationalisation qui en découle sont telles que les mesures d'identification ou d'écoute auxquelles peuvent recourir les services de police se sont révélées enfermées dans un canevas trop strict.

Il n'en demeure pas moins qu'aujourd'hui, plus qu'hier encore, le législateur se doit de réaliser un nouvel équilibre entre les différents intérêts pouvant entrer en conflit. L'intéressant débat que nous avons tenu à propos des organisations criminelles renforce mon sentiment selon lequel les moyens de lutte contre la criminalité organisée doivent être entourés de strictes garanties démocratiques.

Contrairement à l'important travail réalisé par le Sénat dans le cadre du projet de loi relatif aux organisations criminelles, le présent projet n'a pas subi de modifications fondamentales. Cependant, les divers amendements qui ont été adoptés par la commission de la Justice avaient tous pour objet de renforcer la protection des citoyens afin que le respect de leur vie privée soit réel. Dès lors, si ces amendements sont moins spectaculaires, leur apport est loin d'être négligeable.

On peut citer tout d'abord la précision qui obligera tout officier de police judiciaire à obtenir l'accord oral et préalable du procureur du Roi lorsqu'il fait usage, en cas d'extrême urgence, de la possibilité de requérir directement des données d'identification des abonnés auprès des services de télécommunications. Même si j'ai défendu une position plus radicale en commission, je suis disposé à me satisfaire d'une telle disposition pour autant qu'elle soit respectée dans la pratique et que l'on n'assiste pas à une délégitimation systématique du pouvoir des magistrats aux services de police. Il serait en effet inutile d'affirmer l'autorité des magistrats, comme nous l'avons fait dans le cadre du projet Franchimont, si celle-ci n'était pas réellement appliquée.

En ce qui concerne le repérage des données d'appel, la localisation de l'origine ou de la destination des télécommunications, l'apport du Sénat est également important. En effet, nous avons pris en compte le regrettable phénomène de harcèlement téléphonique: désormais, le procureur du Roi sera autorisé à ordonner une mesure de repérage de localisation à la demande d'un plaignant lorsqu'une telle mesure se révèle indispensable à l'établissement de l'infraction de harcèlement.

Permettez-moi cependant de regretter le rejet de l'amendement que j'avais déposé afin de limiter les possibilités de mesures de repérages effectués sur les locaux utilisés par les avocats et les médecins. Le nouveau dispositif prévu par l'article 88bis est en effet de nature à porter atteinte au secret professionnel. Je propose de limiter les mesures de repérage et de localisation portant sur les moyens de télécommunications d'un avocat ou d'un médecin.

Sur la base de l'amendement que je dépose à nouveau, ces mesures ne seraient autorisées que dans les hypothèses où ceux-ci sont soupçonnés d'avoir commis une infraction ou si des faits précis laissent présumer que des tiers soupçonnés d'avoir commis une infraction utilisent les moyens de communications appartenant au médecin ou à l'avocat. Cet amendement me paraît tout à fait raisonnable et j'espère qu'il aura l'approbation de notre assemblée.

À propos de ce que l'on appelle communément les écoutes téléphoniques, les quelques touches apportées par le Sénat au texte initial voté à la Chambre me satisfont. Bien que favorable à la disposition du projet qui prévoit la suppression de l'obligation de transcription de l'ensemble des mesures d'écoute afin de limiter cette obligation aux seules communications pertinentes, j'estimais que les communications non pertinentes devaient malgré tout faire l'objet d'un résumé afin de permettre au juge d'instruction de contrôler efficacement leur caractère pertinent.

La commission a partiellement suivi ce point de vue puisque, tel qu'il ressort de nos délibérations, le texte prévoit désormais que l'officier de police judiciaire communique les sujets abordés lors des communications non pertinentes.

Je plaide bien entendu pour une interprétation extensive de cette expression que je place directement en perspective avec le nouvel alinéa introduit dans un amendement de M. Erdman, lequel énonce explicitement la possibilité pour le juge de faire transcrire et traduire à titre additionnel, d'autres informations et communications que celles sélectionnées par l'officier de police judiciaire. L'indication des sujets abordés devra donc être suffisamment large et précise pour permettre aux juges le recours à cette possibilité de transcription additionnelle.

Avec d'autres, nous avons regretté le pouvoir souverain octroyé au juge de faire droit ou non à la demande du prévenu, de l'inculpé de la partie civile de consulter les enregistrements et les transcriptions déposés au greffe et qui n'ont pas été consignés dans un procès-verbal. Le PRL-FDF a donc soutenu les amendements de M. Goris qui visaient à préciser et à limiter les motifs de refus pouvant être avancés par le juge au seul cas de la protection des droits et des intérêts des tiers; malheureusement, cet amendement a été rejeté en commission.

Néanmoins, quelques améliorations ont été apportées au texte voté à la chambre: suppression du caractère souverain du pouvoir d'appréciation du juge, mise en conformité des dispositions avec le projet Franchimont qui prévoit notamment des possibilités de recours en cas de refus par le juge d'instruction d'actes d'instruction complémentaires, remaniement du texte afin de mettre en évidence le cas spécifique d'une demande de consultation de ses propres déclarations.

Pour conclure, je souhaiterais replacer notre débat dans la perspective du projet de loi relative aux organisations criminelles. Il s'agit en effet de deux exemples significatifs de l'importance du travail sénatorial dans des domaines touchant de près les droits et libertés de nos concitoyens. Dans les deux cas, à des degrés divers certes, les textes transmis par la Chambre des représentants n'étaient pas satisfaisants et ont été considérablement améliorés par rapport à la version qui nous avait été communiquée. Le projet de loi sur les écoutes téléphoniques est, je pense, un synonyme d'exercice utile, voire indispensable, de notre droit d'évocation.

Je regrette cependant que, dans le cadre du présent projet, l'on n'ait pas tenu suffisamment compte des deux avis successifs de la commission pour la protection de la vie privée et des amendements, déposés en conséquence. Le travail du Sénat n'est pas mauvais mais nous aurions pu aller plus loin. Dans la philosophie de la procédure d'évocation et afin que l'on ne perde pas le bénéfice des amendements adoptés par le Sénat, le groupe PRL-FDF est disposé à ne pas s'opposer au projet de loi tel qu'amendé. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman (SP). — Mijnheer de voorzitter, alles houdt verband met alles. Het voorliggend wetsontwerp wordt nu in verband gebracht met Franchimont en met vroeger goedgekeurde teksten. Na het uitstekende verslag van collega Vandenberghe waarin onze besprekingen correct en volledig worden weergegeven, wens ik niettemin nog eens expliciet te beklemtonen dat we ons hier bewegen op de rand van de persoonlijke levenssfeer.

Bij de totstandkoming van de wet in 1994, werd dezelfde discussie gevoerd. Voor de belangwekkende evaluatierapporten met interessant cijfermateriaal over de toepassing van de wet, inmiddels overgezonden aan de commissie voor de Justitie, wil ik de minister bijzonder danken.

De minister en de wetgever moeten zich echter blijvend hoeden voor al degenen die niet aarzelen hun apriori's ten aanzien van deze wet in praktijk te brengen. Ik verklaar me nader. Dezelfde protagonisten die aan de moedertekst van deze wet verweten dat de talloze voorwaarden de teksten onuitvoerbaar maakten en zouden beletten dat de strijd tegen de criminaliteit krachtadig wordt aangebonden, hebben het evaluatierapport opgesteld op

grond waarvan de minister de wet vandaag als onwerkzaam heeft bestempeld. Ze voeren een praktijk die hun apriorisme moet bewaarden.

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, ik zou collega Erdman willen vragen of ook aan de andere kant van de tafel de aversie en de apriorismen ons niet onverminderd parten blijven spelen. Het debat werd in alle openheid gevoerd en de standpunten van collega Erdman ken ik reeds van vroeger. De tekst wordt toch wel verbeterd met de echte doelstellingen van de wet voor ogen. De heer Erdman kan niet hard maken dat oude apriori's zouden hebben meegespeeld bij het voorbereiden van de tekst of dat vroeger gemiste kansen een geest van revanchisme hebben doen waaien. Misschien heb ik de senator verkeerd begrepen?

De heer Erdman (SP). — Mijnheer de voorzitter, ik meen dat zowel de minister als ikzelf gelijk hebben. Zo loopt dat nu eenmaal met de Belgische compromissen.

In het licht van de aangevoerde cijfers en van de zwaarwichtige argumenten, kan ik me toch niet van de indruk ontdoen dat sommigen hun activiteiten door de wet dermate gekortwiek wisten, dat ze de regelgeving liever op een andere leest geschoeid zagen.

De contradictie tussen cijfergemiddelden die bij de lezing van het uitstekende verslag opdook, vormt daarvan overigens een sprekend voorbeeld. Sommigen hebben getracht om het gemiddelde van twintig uur aan te dikken door er de tijd voor de vertaling aan toe te voegen, terwijl die er reeds was in verrekend. Dit illustreert alleen hoever men wel poogt te gaan om zijn gelijk te bewijzen en aan te tonen dat verandering noodzakelijk is.

Door de leiding en de verantwoordelijkheid van het openbaar ministerie voor het opzoeken van telefoonnummers en het identificeren van gesprekspartners in de loop van het opsporingsonderzoek te handhaven, werd een gelukkige beperking aangebracht aan de oorspronkelijke tekst. Ondanks de hoogdringendheid moeten de officieren van politie verplicht contact houden met de leidende magistraat. Dit is de goede benadering.

Verder is er de oorspronkelijke discussie over het al dan niet volledig uitschrijven van de afgetapte gesprekken.

Ik moet eerlijk bekennen dat één punt mij nog altijd niet duidelijk is. Hoe zal men selecteren in gesprekken in het Kroatisch, Albanees, Chinees of ander vreemde talen? Voor men tot een selectie kan komen, moeten de gesprekken eerst vertaald zijn en voor zover ik weet, is dit alleen mogelijk na transcriptie. Maar goed, bij het zoeken naar een efficiënte oplossing hebben we uiteindelijk een compromis bereikt waarin ik eens te meer de diplomatie van de minister herken en waarbij deze effectief een toegeving heeft gedaan die hij nu misschien bij bepaalde diensten en instellingen zal moeten verantwoorden en verdedigen.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Bepaalde wijzigingen die de signatuur Erdman dragen.

De heer Erdman (SP). — Ik vraag geen auteursrecht en geen vaderschap. Vanaf nu is dit de baby van de minister en moet hij er verder voor zorgen. We hebben de garantie gekregen dat uiteindelijk de onderzoeksrechter toezicht houdt en uitmaakt wat al dan niet belangrijk is, na een eerste selectie door de politiediensten. Bovendien krijgen alle betrokkenen de mogelijkheid aan de onderzoeksrechter te vragen toegang te krijgen tot de gesprekken.

Ik weet dat men verder had kunnen gaan en misschien was men bij het begin van de bespreking inderdaad geneigd verder te gaan. Ik ben echter van oordeel dat de verbeteringen die in de tekst werden aangebracht, zo belangrijk zijn, dat het beter is de tekst toch goed te keuren. Deze motivatie meende ik overigens ook terug te vinden in de uiteenzetting van collega Desmedt. Uiteraard zullen we nauwlettend toezien op de verdere evolutie van de teksten.

In zijn amendement vraagt de heer Goris dat de minister verslag zou uitbrengen bij de Kamers. Ik zou eens willen nagaan hoeveel wetten we hebben goedgekeurd waarbij een dergelijk verslag aan

de minister werd gevraagd en hoe vaak deze opvolging, die ongetwijfeld gebeurt, ook aanleiding heeft gegeven tot effectieve debatten of controle. Ik ben eerder voorstander van de waakzaamheid die ieder van ons aan de dag moet leggen en waardoor te gepasten tijde, daar kan de minister zeker van zijn, vragen om uitleg worden gesteld waarin de toepassing van de wet wordt getoetst. Laten we dus niet te formalistisch zijn.

Vier jaar na de goedkeuring van de wet zijn we nu geconfronteerd met een wetswijziging. Ik ben van mening dat er een goed compromis is bereikt dat in de geest van de teksten van de minister een werkbare uitvoering van de wet moet verzekeren. Tenslotte mogen we ook het uiteindelijke doel niet uit het oog verliezen. In artikel 90ter van het Wetboek van Strafvordering staan toch nog altijd zeer zware misdrijven opgesomd waarvoor tapmaatregelen mogelijk zijn. We hebben zojuist de tekst nog gewijzigd door het lidmaatschap van criminele organisaties aan de lijst toe te voegen. Ik hoop dat de verbeteringen die werden aangebracht, leiden tot een werkbare en efficiënte tekst met de volledige eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van eenieder en met eerbiediging van de rechten van alle betrokken partijen in het strafproces. In elk geval zal de SP het ontwerp goedkeuren. (*Applaus.*)

M. le président. — La parole est à M. Lallemand.

M. Lallemand (PS). — Monsieur le président, notre groupe n'est pas, lui non plus, enchanté par toutes les dispositions de ce projet de loi.

Néanmoins, grâce au débat qui a eu lieu en commission de la Justice avec la collaboration du ministre, le Sénat a incontestablement amélioré le texte en limitant davantage les risques d'abus.

Il est vrai que le rapport aux Chambres est une disposition que l'on n'applique généralement pas, mais elle permet à ceux qui le souhaitent d'interpeller le gouvernement plus aisément sur l'application des lois. Le législateur prévoit des rapports et je souhaite que le gouvernement soit sensible à cette exigence du Parlement lorsqu'il lui sera demandé de s'expliquer sur l'application d'une loi difficile, délicate et qui met en jeu nos libertés.

Notre groupe votera ce texte ainsi modifié, notamment pour éviter que, voté dans sa version initiale par la Chambre, il ne devienne loi, en vertu des règles constitutionnelles qui dominent aujourd'hui les rapports entre les deux chambres.

Le projet de loi amélioré par le Sénat offre de meilleures garanties en ce qui concerne certains de nos droits fondamentaux.

M. le président. — La parole est à Mme Delcourt.

Mme Delcourt-Pêtre (PSC). — Monsieur le président, l'adaptation de notre législation relative aux écoutes téléphoniques est devenue indispensable.

En effet, si l'on veut lutter contre la grande criminalité — ce que le projet portant sur les organisations criminelles laisse sous-entendre —, il faut s'en donner les moyens.

Actuellement, il ne semble pas contesté que les textes relatifs aux écoutes téléphoniques n'étaient pas ou plus utilisés, en raison de leur formalisme et de leur inadéquation aux nouveaux développements technologiques.

Le principe selon lequel la totalité des enregistrements doit être inscrite se devait donc d'être modifié.

En effet, l'argument du volume de travail nécessité pour la transcription d'une heure d'écoute résiste mal à l'évolution des nouvelles technologies, à moins que les enquêteurs soient sous-équipés.

Si les écoutes téléphoniques constituent un instrument efficace pour lutter contre la criminalité, celui-ci doit être utilisé, avec prudence pour éviter les atteintes aux libertés individuelles et à la vie privée.

Le projet a donc retravaillé la loi sur les écoutes sous un double impératif de pragmatisme et de garantie des libertés individuelles.

En ce qui concerne les écoutes téléphoniques elles-mêmes, la commission a jugé utile d'apporter quelques modifications afin d'assurer un meilleur contrôle du juge d'instruction sur les agisse-

ments des enquêteurs, de permettre un accès facilité aux données enregistrées mais non transcrites et, surtout, d'instaurer une possibilité de recours pour le prévenu, l'inculpé et la partie civile, contre la décision du magistrat instructeur relative à la consultation d'enregistrements et de transcriptions non consignées dans un procès-verbal, cette procédure de recours étant calquée sur celle mise en place par la loi Franchimont.

Le projet prévoit que le repérage téléphonique ne peut être ordonné que par le juge d'instruction à l'exception des cas de flagrant délit où le procureur du Roi peut le pratiquer, pour autant qu'il soit alors confirmé par le juge d'instruction dans les 24 heures.

Dominique Jeanmoye et moi-même avons profité de l'analyse de ce projet pour déposer un amendement réglant la procédure relative au repérage d'appels intempestifs.

La loi du 21 mars 1991 sanctionne la personne qui utilise «l'infrastructure publique de télécommunications ou d'autres moyens de télécommunications afin d'importuner son correspondant ou de provoquer des dommages».

Actuellement, le parquet n'est pas à même de solliciter un repérage auprès des opérateurs, hormis le cas de flagrant délit.

Or, justement pour détecter des appels intempestifs, il est nécessaire de recourir préalablement à un repérage téléphonique.

En fait, en cas de plainte d'une personne qui se dit victime de ce type d'appels, les parquets sont confrontés à un refus systématique de la part des opérateurs refusant de procéder à ce repérage tant que le dossier n'est pas à l'instruction.

La seule démarche que les opérateurs acceptent de réaliser est de contacter l'auteur indelicat des appels, en lui demandant qu'il cesse, et en l'interrogeant sur le point de savoir s'il accepte que son identité soit révélée à la personne importunée, démarche qui, le plus souvent, se révèle inefficace. Le parquet est dès lors contraint de mettre ce type de dossier, qui ne le mérite pas vraiment, à l'instruction avec les surcharges que cela génère.

L'amendement que j'ai rédigé vise à remédier à cette problématique en permettant au procureur du Roi d'ordonner un repérage, lorsqu'il cherche à constater des appels intempestifs, même si l'on ne se trouve pas dans un cas de flagrant délit. Bien consciente que cette dérogation aux principes pourrait être source d'abus dans le chef du parquet, il m'a semblé utile de conditionner cette dérogation à la demande expresse de la personne importunée.

Le développement des technologies a nécessité la modification d'un texte qui date de quatre ans mais ce n'est pas la seule raison. Il y a eu depuis une attente plus aiguë quant à une plus grande efficacité de l'investigation. Encore fallait-il que cette attente soit compatible avec la protection de la vie privée et la garantie des libertés individuelles. C'est ce que nous avons tenté de faire. C'est la raison pour laquelle le PSC votera, en faveur de ce projet. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, ik dank de rapporteur en de sprekers voor hun inbreng. Er werden in de commissie spitse discussies gevoerd die tot correcties hebben geleid die de essentie van de wetgeving echter niet in het gedrang brengen, maar bijkomende democratische waarborgen bieden.

Ik ben tevreden met de wijzigingen en ik hoop dat de fundamentele problemen in verband met de af luisterwetgeving definitief van de baan zijn.

M. le président. — Plus personne ne demandant la parole, la discussion générale est close et nous passons à l'examen des articles auxquels des amendements ont été déposés.

Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene bespreking gesloten en gaan we nu over tot de bespreking van de artikelen waarop amendementen werden ingediend.

Artikel 5 luidt :

Art. 5. Artikel 88bis van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 11 februari 1991 en gewijzigd bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen door de volgende bepaling :

«Art. 88bis. § 1. Wanneer de onderzoeksrechter van oordeel is dat er omstandigheden zijn die het doen opsporen van telecommunicatie of het lokaliseren van de oorsprong of de bestemming van telecommunicatie noodzakelijk maken om de waarheid aan de dag te brengen, kan hij, zo nodig door daartoe de medewerking van de operator van een telecommunicatienetwerk of van de verstrekker van een telecommunicatiedienst te vorderen :

1° de oproepgegevens doen opsporen van telecommunicatiemiddelen van waaruit of waarnaar oproepen worden of werden gedaan;

2° de oorsprong of de bestemming van telecommunicatie laten lokaliseren.

In de gevallen bepaald in het eerste lid wordt voor ieder telecommunicatiemiddel waarvan de oproepgegevens worden opgespoord of waarvan de oorsprong of de bestemming van de telecommunicatie wordt gelokaliseerd, de dag, het uur, de duur, en, indien nodig, de plaats van de oproep vastgesteld en opgenomen in een proces-verbaal.

De onderzoeksrechter vermeldt de feitelijke omstandigheden van de zaak die de maatregel wettigen in een met redenen omkleed bevelschrift dat hij meedeelt aan de procureur des Konings.

Hij vermeldt ook de duur van de maatregel, die niet langer kan zijn dan twee maanden te rekenen vanaf het bevelschrift, onverminderd een hernieuwing.

In geval van ontdekking op heterdaad kan de procureur des Konings de maatregel bevelen voor de strafbare feiten die opgesomd worden in artikel 90ter, §§ 2, 3 en 4. In dat geval moet de maatregel binnen vierentwintig uur worden bevestigd door de onderzoeksrechter.

De procureur des Konings kan evenwel de maatregel bevelen indien de klager erom verzoekt, wanneer deze maatregel onontbeerlijk lijkt voor het vaststellen van een strafbaar feit bedoeld in artikel 114, § 8, van de wet van 21 maart 1991.

§ 2. Iedere operator van een telecommunicatienetwerk en iedere verstrekker van een telecommunicatiedienst deelt de gegevens waarom verzocht werd mee binnen een termijn te bepalen door de Koning, op voorstel van de minister van Justitie en de minister bevoegd voor Telecommunicatie.

Iedere persoon die uit hoofde van zijn bediening kennis krijgt van de maatregel of daaraan zijn medewerking verleent, is tot geheimhouding verplicht. Iedere schending van het geheim wordt gestraft overeenkomstig artikel 458 van het Strafwetboek.

Iedere persoon die zijn technische medewerking weigert aan de vorderingen bedoeld in dit artikel, medewerking waarvan de modaliteiten vastgesteld worden door de Koning, op voorstel van de minister van Justitie en de minister bevoegd voor Telecommunicatie, wordt gestraft met geldboete van zesentwintig frank tot tienduizend frank.»

Art. 5. L'article 88bis du même Code, inséré par la loi du 11 février 1991 et modifié par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante :

«Art. 88bis. § 1er. Lorsque le juge d'instruction estime qu'il existe des circonstances qui rendent le repérage de télécommunications ou la localisation de l'origine ou de la destination de télécommunications nécessaire à la manifestation de la vérité, il peut faire procéder, en requérant au besoin le concours technique de l'opérateur d'un réseau de télécommunication ou du fournisseur d'un service de télécommunication :

1° au repérage des données d'appel de moyens de télécommunication à partir desquels ou vers lesquels des appels sont adressés ou ont été adressés;

2° à la localisation de l'origine ou de la destination de télécommunications.

Dans les cas visés à l'alinéa 1er, pour chaque moyen de télécommunication dont les données d'appel sont repérées ou dont l'origine ou la destination de la télécommunication est localisé, le jour, l'heure, la durée et, si nécessaire, le lieu de la télécommunication sont indiqués et consignés dans un procès-verbal.

Le juge d'instruction indique les circonstances de fait de la cause qui justifient la mesure dans une ordonnance motivée qu'il communique au procureur du Roi.

Il précise la durée durant laquelle elle pourra s'appliquer, cette durée ne pouvant excéder deux mois à dater de l'ordonnance, sans préjudice de renouvellement.

En cas de flagrant délit, le procureur du Roi peut ordonner la mesure pour les infractions qui sont énumérées dans l'article 90ter, §§ 2, 3 et 4. Dans ce cas, la mesure doit être confirmée dans les vingt-quatre heures par le juge d'instruction.

Toutefois, le procureur du Roi peut ordonner la mesure si le plaignant le sollicite, lorsque cette mesure s'avère indispensable à l'établissement d'une infraction visée à l'article 114, § 8, de la loi du 21 mars 1991.

§ 2. Chaque opérateur d'un réseau de télécommunication et chaque fournisseur d'un service de télécommunication communique les informations qui ont été demandées dans un délai à fixer par le Roi, sur la proposition du ministre de la Justice et du ministre compétent pour les Télécommunications.

Toute personne qui, du chef de sa fonction, a connaissance de la mesure ou y prête son concours, est tenue de garder le secret. Toute violation du secret est punie conformément à l'article 458 du Code pénal.

Toute personne qui refuse de prêter son concours technique aux réquisitions visées dans cet article, concours dont les modalités sont déterminées par le Roi, sur la proposition du ministre de la Justice et du ministre compétent pour les Télécommunications, est punie d'une amende de vingt-six francs à dix mille francs.»

M. Desmedt propose l'amendement que voici :

«Compléter l'article 88bis proposé par un § 3, libellé comme suit :

«§ 3. La mesure ne pourra porter sur les locaux utilisés à des fins professionnelles, la résidence ou les moyens de communications ou de télécommunications d'un avocat ou d'un médecin que si celui-ci est lui-même soupçonné d'avoir commis une infraction ou d'y avoir participé, ou si des faits précis laissent présumer que des tiers soupçonnés d'avoir commis une infraction, utilisent ses locaux professionnels, sa résidence ou ses moyens de communications ou de télécommunications.»

«Het voorgestelde artikel 88bis aanvullen met een § 3, luidende :

«§ 3. De maatregel mag alleen slaan op de lokalen die voor beroepsdoeleinden worden gebruikt, op de verblijfplaats of de (tele)communicatiemiddelen van een advocaat of van een arts als die er zelf van verdacht wordt een misdrijf te hebben gepleegd of daaraan te hebben deelgenomen, of als precieze feiten doen vermoeden dat derden die van een misdrijf worden verdacht, diens lokalen, verblijfplaats of (tele)communicatiemiddelen gebruiken.»

La parole est à M. Desmedt.

M. Desmedt (PRL-FDF). — Monsieur le président, je tiens à donner quelques mots d'explication. Vous aurez remarqué que notre groupe ne dépose plus qu'un seul amendement alors qu'il en avait introduit plusieurs en commission.

Globalement, nous considérons que le projet a été amélioré mais nous souhaitons que le gouvernement se prononce clairement sur cet amendement de principe qui vise à équilibrer la règle du secret professionnel de l'avocat et du médecin avec les nécessités des écoutes téléphoniques.

L'amendement est identique à celui que nous avons déposé en commission : il limite les conditions dans lesquelles on peut procéder à des écoutes téléphoniques au domicile ou au cabinet d'un médecin ou d'un avocat. Nous demandons que ces écoutes ne puissent se faire que si le médecin ou l'avocat lui-même est soup-

onné d'avoir commis une infraction ou d'y avoir participé ou si des faits précis laissent présumer que des tiers soupçonnés d'avoir commis une infraction utilisent ses locaux, sa résidence ou ses moyens de communication ou de télécommunication.

Nous ne visons donc pas à empêcher totalement les écoutes chez des médecins et des avocats, mais nous voulons la mise en place d'un cadre garantissant le respect du secret professionnel.

Monsieur le ministre, je ne vois pas ce qui peut vous gêner dans cet amendement et je ne comprends pas pour quel motif le gouvernement continuerait à s'y opposer.

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, ik verwijs naar het debat dat we hierover reeds in de commissie hebben gevoerd. Daarbij werden verschillende hypothesen besproken. Voor de ernstige gevallen werd deze specifieke uitzonderingsmaatregel aanvaard, voor de minder ernstige niet. Dit lijkt mij een evenwichtige regeling die rekening houdt met de belangen van het onderzoek.

M. le président. — Le vote sur l'amendement est réservé.

De stemming over het amendement wordt aangehouden.

Artikel 10 luidt:

Art. 10. Artikel 90septies van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 30 juni 1994, wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 90septies. — De communicatie of telecommunicatie opvangen als gevolg van de maatregelen die genomen zijn met toepassing van de artikelen 90ter, 90quater en 90quinquies, wordt opgenomen. Het voorwerp van de maatregel en de dagen en uren waarop deze is uitgevoerd, worden opgenomen bij het begin en op het einde van iedere opname die erop betrekking heeft.

Iedere aantekening in het kader van de tenuitvoerlegging van de maatregelen bedoeld in het voorgaande lid door de daartoe aangewezen personen, die niet is opgetekend in een proces-verbaal, wordt vernietigd, met uitzondering van de overschrijving van de van belang geachte communicaties en telecommunicaties van de opname, de eventuele vertaling ervan en de vermelding van de onderwerpen en van de identificatiegegevens van de telecommunicatiemiddelen van waaruit of waarnaar opgeroepen werd wat betreft de niet van belang geachte communicaties en telecommunicaties. De voor de uitvoering van de maatregel aangewezen officier van gerechtelijke politie gaat over tot deze vernietiging en vermeldt dit in een proces-verbaal.

De opnamen worden samen met de overschrijving van de van belang geachte communicaties en telecommunicaties, de eventuele vertaling ervan, de vermelding van de onderwerpen en van de identificatiegegevens van de telecommunicatiemiddelen van waaruit of waarnaar opgeroepen werd wat betreft de niet van belang geachte communicaties en telecommunicaties, en de afschriften van de processen-verbaal onder verzegelde omslag ter griffie bewaard.

De griffier vermeldt in een per dag bijgehouden, bijzonder register:

1° het neerleggen van iedere opname, alsook van de overschrijving van de van belang geachte communicaties en telecommunicaties, de eventuele vertaling ervan en de vermelding van de onderwerpen en van de identificatiegegevens van de telecommunicatiemiddelen van waaruit of waarnaar opgeroepen werd wat betreft de niet van belang geachte communicaties en telecommunicaties;

2° het neerleggen van ieder afschrift van proces-verbaal;

3° de dag van de neerlegging ervan;

4° de naam van de onderzoeksrechter die de maatregel heeft bevolen of bevestigd en het voorwerp ervan;

5° de dag waarop de zegels zijn verbroken en in voorkomend geval opnieuw zijn gelegd;

6° de datum van de kennisname van de opname, de overschrijving van de van belang geachte communicaties en telecommunicaties, de eventuele vertaling ervan en de vermelding van de

onderwerpen en van de identificatiegegevens van de telecommunicatiemiddelen van waaruit of waarnaar opgeroepen werd wat betreft de niet van belang geachte communicaties en telecommunicaties of van de afschriften van de processen-verbaal, alsook de naam van de personen die er kennis van genomen hebben;

7° iedere andere gebeurtenis die erop betrekking heeft.

De rechter spreekt zich uit over het verzoek van de verdachte, de beklagde, de burgerlijke partij of hun raadsman, om het geheel of gedeelten van de ter griffie neergelegde opnamen en overschrijvingen die niet zijn opgetekend in een proces-verbaal, te raadplegen, en over hun verzoek tot overschrijving van bijkomende delen van de opnamen.

Het verzoek dat gericht is tot de onderzoeksrechter, wordt behandeld overeenkomstig artikel 61quinquies. De onderzoeksrechter kan dit verzoek bovendien afwijzen om redenen die verband houden met de bescherming van andere rechten of belangen van personen.

Onverminderd hetgeen in de vorige leden is bepaald, spreekt de rechter zich uit over het verzoek van de verdachte, de beklagde, de burgerlijke partij of hun raadsman om de gedeelten van de ter griffie neergelegde opnamen van privécommunicatie of -telecommunicatie waaraan de betrokkene heeft deelgenomen en die niet zijn overgeschreven en opgetekend in een proces-verbaal, te raadplegen, en over hun verzoek tot overschrijving van bijkomende delen van deze opnamen.»

Art. 10. L'article 90septies du même Code, inséré par la loi du 30 juin 1994, est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 90septies. — Les communications ou télécommunications recueillies grâce aux mesures prises en application des articles 90ter, 90quater et 90quinquies, sont enregistrées. L'objet de la mesure ainsi que les jours et heures auxquels celle-ci a été exécutée sont enregistrés au début et à la fin de chaque enregistrement qui s'y rapporte.

À l'exception de la transcription de l'enregistrement des communications et télécommunications estimées pertinentes avec traduction éventuelle et de l'indication des objets et des données d'identification des moyens de télécommunication à partir desquels ou vers lesquels il a été appelé en ce qui concerne les communications et télécommunications estimées non pertinentes, toute note prise dans le cadre de l'exécution des mesures visées à l'alinéa précédent par les personnes commises à cette fin qui n'est pas consignée dans un procès-verbal, est détruite. L'officier de police judiciaire commis pour l'exécution de la mesure procède à cette destruction et en fait mention dans un procès-verbal.

Les enregistrements accompagnés de la transcription des communications et télécommunications estimées pertinentes avec traduction éventuelle, de l'indication des objets et des données d'identification des moyens de télécommunication à partir desquels ou vers lesquels il a été appelé en ce qui concerne les communications et télécommunications estimées non pertinentes, et des copies des procès-verbaux sont conservés au greffe sous pli scellé.

Le greffier mentionne dans un registre spécial tenu journellement:

1° le dépôt de chaque enregistrement, ainsi que de la transcription des communications et télécommunications estimées pertinentes avec traduction éventuelle et de l'indication des objets et des données d'identification des moyens de télécommunication à partir desquels ou vers lesquels il a été appelé en ce qui concerne les communications et télécommunications estimées non pertinentes;

2° le dépôt de chaque copie de procès-verbal;

3° le jour de leur dépôt;

4° le nom du juge d'instruction qui a ordonné ou confirmé la mesure et l'objet de celle-ci;

5° le jour où les scellés sont ouverts et éventuellement réapposés;

6° la date de prise de connaissance de l'enregistrement, de la transcription des communications et télécommunications estimées pertinentes avec traduction éventuelle et l'indication des

objets et des données d'identification des moyens de télécommunication à partir desquels ou vers lesquels il a été appelé en ce qui concerne les communications et télécommunications estimées non pertinentes, ou des copies des procès-verbaux, ainsi que le nom des personnes qui en ont pris connaissance;

7° tous les autres événements qui s'y rapportent.

Le juge se prononce sur la demande du prévenu, de l'inculpé, de la partie civile ou de leurs conseils, de consulter la totalité ou des parties des enregistrements et des transcriptions déposés au greffe qui ne sont pas consignées dans un procès-verbal, et sur leur demande de transcrire des parties additionnelles des enregistrements.

La demande qui est adressée au juge d'instruction est traitée conformément à l'article 61quinquies. Le juge d'instruction peut en outre rejeter cette demande pour des raisons liées à la protection d'autres droits ou intérêts des personnes.

Sans préjudice des alinéas précédents, le juge se prononce sur la demande du prévenu, de l'inculpé, de la partie civile ou de leurs conseils de consulter les parties des enregistrements déposés au greffe de communications ou de télécommunications privées auxquelles la personne concernée a participé et qui ne sont pas transcrites et consignées dans un procès-verbal, et sur leur demande de transcrire des parties additionnelles de ces enregistrements.»

De heer Boutmans stelt voor dit artikel te doen vervallen.

M. Boutmans propose la suppression de cet article.

De stemming over het amendement wordt aangehouden.

Le vote sur l'amendement est réservé.

De heer Goris stelt volgend amendement voor:

«*Het laatste lid van het voorgestelde artikel 90septies vervangen als volgt:*

«*De verdachte, de beklaagde, de burgerlijke partij of hun raadsman hebben het recht om het geheel of de gedeelten van de ter griffie neergelegde opnamen van privécommunicatie of -telecommunicatie waaraan de betrokkene heeft deelgenomen en die niet zijn overgeschreven en opgetekend in een proces-verbaal, te raadplegen.*

Op hun uitdrukkelijk verzoek wordt tevens overgegaan tot overschrijving van bijkomende gedeelten van de opnamen.»

«*Remplacer le dernier alinéa de l'article 90septies proposé par ce qui suit:*

«*Le prévenu, l'inculpé, la partie civile ou leur conseil ont le droit de consulter la totalité ou les parties des enregistrements, déposés au greffe, de communications ou de télécommunications privées auxquelles la personne concernée a participé, et qui ne sont pas transcrites et consignées dans un procès-verbal.*

À leur demande expresse, il est également procédé à la transcription de parties additionnelles des enregistrements.»

Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Mijnheer de voorzitter, tijdens de bespreking in de commissie aanvaardde de minister enerzijds wel het onderscheid tussen gesprekken waaraan een betrokkene zelf heeft deelgenomen en andere gesprekken. Dit onderscheid is ook in het ontwerp terug te vinden. Anderzijds wordt dit onderscheid toch weer louter pro forma, aangezien voor beiden dezelfde voorwaarden gelden. Dit amendement strekt ertoe de betrokkene het recht te verlenen om steeds de gesprekken te beluisteren waaraan hij zelf heeft deelgenomen. Wanneer de onderzoeksrechter uit een dergelijk gesprek een element à charge kan halen, dan is het een elementair recht van de verdediging dit gesprek ook te kunnen beluisteren. De onderzoeksrechter mag dit niet weigeren en bijgevolg is de indiening van een verzoek hiertoe overbodig.

De voorzitter. — De stemming over het amendement wordt aangehouden.

Le vote sur l'amendement est réservé.

De heer Goris stelt voor een artikel 10bis (nieuw) in te voegen, luidend:

«*Art. 10bis. Artikel 90decies, eerste lid, van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt:*

«*De minister van Justitie brengt elk jaar verslag uit aan het Parlement over de toepassing van de artikelen 46bis, 88bis en 90ter tot en met 90novies.»*

«*Art. 10bis. L'article 90decies, alinéa premier, du même Code est remplacé par la disposition suivante:*

«*Le ministre de la Justice fait rapport chaque année au Parlement sur l'application des articles 46bis, 88bis et 90ter à 90novies.»*

Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Mijnheer de voorzitter, ook de heer Erdman heeft erop gealludeerd. Het is zinvol dat de minister jaarlijks aan het Parlement verslag uitbrengt over de toepassing van de wetgeving, zodat het Parlement het statistisch materiaal kan inzien en de efficiëntie van de maatregelen kan evalueren.

De voorzitter. — De stemming over het amendement wordt aangehouden.

Le vote sur l'amendement est réservé.

De aangehouden stemmingen en de stemming over het geheel van het wetsontwerp hebben later plaats.

Il sera procédé ultérieurement aux votes réservés ainsi qu'au vote sur l'ensemble du projet de loi.

PROPOSITION DE LOI MODIFIANT L'ARTICLE 631 DU CODE JUDICIAIRE

Discussion générale

Discussion des articles

WETSVOORSTEL TOT WIJZIGING VAN ARTIKEL 631 VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK

Algemene bespreking

Artikelsgewijze bespreking

M. le président. — Nous abordons l'examen de la proposition de loi.

Wij vatten de bespreking aan van het wetsvoorstel.

Conformément à notre règlement, le texte adopté par la commission servira de base à notre discussion. (*Voir document n° 1-753/4 de la commission de la Justice du Sénat. Session 1997-1998.*)

Overeenkomstig het reglement geldt de door de commissie aangenomen tekst als basis voor de bespreking. (*Zie document nr. 1-753/4 van de commissie voor de Justitie van de Senaat. Zitting 1997-1998.*)

La discussion générale est ouverte.

De algemene bespreking is geopend.

La parole est au rapporteur.

M. Desmedt (PRL-FDF), rapporteur. — Monsieur le président, la proposition de loi qui est soumise à notre examen a été déposée le 23 octobre 1997 par M. Erdman et consorts et vise à adapter la compétence territoriale du tribunal de commerce à la nouvelle loi sur la faillite et le concordat judiciaire.

En effet, cette loi a remplacé le critère du domicile du commerçant par celui de l'établissement principal pour déterminer le tribunal territorialement compétent. Le législateur a cependant

omis d'adapter à cet égard les règles prévues en matière de concordat judiciaire. C'est pourquoi la proposition de loi vise à modifier en ce sens l'article 631, paragraphe 2, du Code judiciaire.

Le gouvernement s'est déclaré favorable à cette proposition mais a toutefois fait part de quelques observations techniques. Ainsi, il a estimé qu'il y avait également lieu de modifier les articles 5, 6 et 7 de la loi sur le concordat, relatifs à la collecte des données par le greffe du tribunal.

Compte tenu de ces observations, M. Erdman a amendé son texte en modifiant l'intitulé de la proposition et en prévoyant de nouveaux articles suivant lesquels les données relatives à la situation du commerçant seront rassemblées au greffe du tribunal de commerce compétent pour prononcer la faillite ou pour accorder le concordat judiciaire.

En conséquence, l'intitulé de la proposition doit se lire comme suit: Proposition de loi modifiant l'article 631 du Code judiciaire et les articles 5, 6 et 7 de la loi du 17 juillet 1997 relative au concordat judiciaire.

La proposition ainsi amendée a été adoptée à l'unanimité par la commission. (*Applaudissements.*)

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Mijnheer de voorzitter, vooraf wil ik de rapporteur, de heer Desmedt, feliciteren met zijn uitstekend verslag.

Ik zal kort gaan aangezien er over het wetsvoorstel in de commissie unanimité was en dit vermoedelijk ook zo is in de Senaat.

In de nieuwe faillissementswet wordt het criterium van de woonplaats van de koopman vervangen door het meer relevante criterium van de hoofdinrichting. Dit wetsontwerp beoogt de rechtzetting van een incoherentie in het Gerechtelijk Wetboek. Het is belangrijk dat de Senaat opmerkingen over incoherenties in wetteksten, zoals die van professor Krings over artikel 6.31 van het Gerechtelijk Wetboek, bestudeert en indien nodig in de wet opneemt.

«Bovenstaande verbeteringen werden niet in het ganse Wetboek van Koophandel aangebracht, enkel in het Gerechtelijk Wetboek», is een belangrijke opmerking. Het is inderdaad wenselijk dat deze verbeteringen ook in het Wetboek van Koophandel worden aangebracht. Het toezicht op de samenhang van de wetteksten behoort immers tot de taken van de nieuwe Senaat. (*Applaus.*)

De voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene bespreking gesloten en vatten we de artikelsgewijze bespreking aan.

Plus personne ne demandant la parole, la discussion générale est close et nous passons à l'examen des articles.

Artikel één luidt :

Artikel 1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet, met uitzondering van artikel 2, dat een aangelegenheid regelt als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Article 1er. La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution, à l'exception de l'article 2, qui règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 2. Artikel 631, § 2, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd door de wet van 17 juli 1997, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° In de eerste zin worden de woorden «woonplaats» en «maatschappelijke zetel» respectievelijk vervangen door de woorden «hoofdinrichting» en «zetel»;

2° De tweede zin van hetzelfde eerste lid wordt geschrapt.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1997-1998
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1997-1998

Art. 2. À l'article 631, § 2, alinéa premier, du Code judiciaire, modifié par la loi du 17 juillet 1997, sont apportées les modifications suivantes :

1° Dans la première phrase, les mots «domicile» et «siège social» sont remplacés respectivement par les mots «établissement principal» et «siège»;

2° La deuxième phrase est supprimée.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 3. In artikel 5, eerste lid, van de wet van 17 juli 1997 betreffende het gerechtelijk akkoord worden de woorden «van de woonplaats of van de maatschappelijke zetel» vervangen door de woorden «van de hoofdinrichting of, indien het een rechtspersoon betreft, van de zetel».

Art. 3. À l'article 5, alinéa premier, de la loi du 17 juillet 1997 relative au concordat judiciaire, les mots «son domicile ou son siège social» sont remplacés par les mots «son établissement principal ou, s'il s'agit d'une personne morale, son siège».

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 4. Artikel 6, tweede lid, van dezelfde wet wordt opgeheven.

Art. 4. L'article 6, alinéa 2, de la même loi est abrogé.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 5. In artikel 7 van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° In het eerste, tweede en derde lid worden de woorden «hun woonplaats of hun maatschappelijke zetel» telkens vervangen door de woorden «hun hoofdinrichting of, indien het rechtspersonen betreft, hun zetel».

2° In het vierde lid worden de woorden «zijn woonplaats of zijn maatschappelijke zetel» vervangen door de woorden «zijn hoofdinrichting of, indien het een rechtspersoon betreft, zijn zetel».

Art. 5. À l'article 7 de la même loi sont apportées les modifications suivantes :

1° À l'alinéa premier, les mots «de leur domicile ou de leur siège social» sont remplacés par les mots «de leur établissement principal ou, s'il s'agit de personnes morales, de leur siège» et aux alinéas 2 et 3, les mots «leur domicile ou leur siège social» sont remplacés par les mots «leur établissement principal ou, s'il s'agit de personnes morales, leur siège».

2° À l'alinéa 4, les mots «son domicile ou son siège social» sont remplacés par les mots «son établissement principal ou, s'il s'agit d'une personne morale, son siège».

— Aangenomen.

Adopté.

De voorzitter. — De commissie stelt volgend nieuw opschrift voor :

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 631 van het Gerechtelijk Wetboek en van de artikelen 5, 6 en 7 van de wet van 17 juli 1997 betreffende het gerechtelijk akkoord.

La commission propose un nouvel intitulé ainsi libellé :

Proposition de loi modifiant l'article 631 du Code judiciaire et les articles 5, 6 et 7 de la loi du 17 juillet 1997 relative au concordat judiciaire.

Is de Senaat het met die tekst eens ?

Ce texte rencontre-t-il l'accord de l'assemblée ? (*Assentiment.*)

Het nieuw opschrift is goedgekeurd.

Le nouvel intitulé est approuvé.

We stemmen later over het geheel van het wetsvoorstel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble de la proposition de loi.

VRAAG OM UITLEG VAN DE HEER GORIS AAN DE MINISTER VAN JUSTITIE OVER «ZIJN MOGELIJKHEID TOT POSITIEVE INJUNCTIE IN HET DOSSIER VAN MAJOOR MAGGEN»

DEMANDE D'EXPLICATIONS DE M. GORIS AU MINISTRE DE LA JUSTICE SUR «LA POSSIBILITÉ QU'IL A D'USER DE SON POUVOIR D'INJONCTION POSITIVE DANS LE DOSSIER DU MAJOR MAGGEN»

De voorzitter. — Aan de orde is de vraag om uitleg van de heer Goris aan de minister van Justitie.

Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Op 4 februari berichtte de pers dat het krijgsauditoraat geen gevolg had gegeven aan het dossier tegen majoor Maggen.

Majoor Maggen kwam op 7 april 1994 met de Canadese generaal Dallaire voorbij kamp Kigali, waar onze tien para's toen voor hun leven vochten. Hij legde hierover voor de onderzoekscommissie onder ede tegenstrijdige verklaringen af.

In hoofdstuk IV «Disfuncties, fouten en verantwoordelijkheden», lezen we onder disfunctie 11, «De foutieve inschatting van de toestand en de passieve houding op 7 april 1994 van de speciale vertegenwoordiger van de VN-secreteraris-generaal en hogere UNAMIR-officieren», het volgende: «De Commissie is van oordeel dat op de cruciale ogenblikken van de Rwandacrisis de hierna volgende personen niet op gepaste wijze en sommigen zelfs op onprofessionele wijze hebben gereageerd op de gebeurtenissen. (...) Majoor Maggen, lid van de cel operaties op het hoofdkwartier van de Force, heeft voor de verschillende onderzoeksinstanties tegenstrijdige verklaringen afgelegd. Voor de Commissie is het uitgesloten dat majoor Maggen niets zou hebben gezien of gehoord toen hij samen met generaal Dallaire kamp Kigali passeerde waar Belgische paracommando's vochten voor hun leven. Het is onbegrijpelijk en laakbaar dat majoor Maggen tijdens de ochtend van 7 april generaal Dallaire niet confronteerde met hetgeen hij die ochtend gezien en gehoord had, meer bepaald met het bericht omstreeks 9.30 uur als zouden in kamp Kigali meerdere doden zijn gevallen.»

Het oordeel van de onderzoekscommissie in verband met majoor Maggen is het scherpste oordeel dat de commissie formuleert. Alle senatoren waren diep geschokt door het optreden en door de verklaringen van deze majoor. De commissie is ervan overtuigd dat majoor Maggen een zware verantwoordelijkheid draagt.

Graag had ik van de minister vernomen of hij zijn positief injunctierecht in dit dossier kan laten gelden. De buitenvervolginstelling door de krijgsauditeur staat immers haaks op de bevindingen van de onderzoekscommissie en kan op geen enkel begrip rekenen, noch van de betrokkenen, noch van de publieke opinie. Het is allerminst mijn bedoeling dat enkel deze majoor de zondebok wordt voor het hele Rwandadebacle, maar dit dossier zonder gevolg klasseren lijkt mij niet de juiste oplossing.

De voorzitter. — Het woord is aan minister De Clerck.

De heer De Clerck, minister van Justitie. — Mijnheer de voorzitter, uit de inlichtingen die ik van de auditeur-generaal bij het Militair Gerechtshof heb gekregen, blijkt dat een brief van 13 oktober 1997 van de griffier van de Senaat aanleiding heeft gegeven tot het instellen van een onderzoek lastens majoor

Maggen uit hoofde van een valse getuigenis. Na afloop van het onderzoek en na een aantal verhoren van de hogere officier door een magistraat van het auditoraat-generaal en de commandant van het gerechtelijk detachement, heeft de auditeur-generaal geoordeeld dat de betrokkene door het openbaar ministerie niet strafrechtelijk kon worden vervolgd, omdat er niet voldoende elementen zijn die kunnen wijzen op een moedwillige poging om de onderzoekscommissie van de Senaat te misleiden door het afleggen van bewust valse verklaringen.

De auditeur-generaal bij het Militair Gerechtshof richtte dan ook op 23 januari 1998 een schrijven aan de voorzitter van de Senaat teneinde hem in te lichten over deze beslissing tot seponering en over de redenen hiervoor. Tegelijk werd ook het dossier van de procedure toegestuurd. Op het ogenblik zou dit dossier nog steeds in de Senaat moeten zijn. Bijgevolg kan ik onmogelijk een antwoord geven op de vraag van de heer Goris met betrekking tot het laten gelden van het positieve injunctierecht in het dossier van majoor Maggen.

Ik weet niet of er nog andere elementen aan het dossier kunnen worden toegevoegd, op grond waarvan tot vervolging zou kunnen worden besloten. Ik zal het dossier verder blijven volgen, maar tot nu toe meen ik mij niet in de plaats te moeten stellen van de auditeur-generaal die de seponeringsbeslissing heeft genomen.

De voorzitter. — Het woord is aan de heer Goris.

De heer Goris (VLD). — Mijnheer de voorzitter, ik had dit antwoord enigszins verwacht. Ik wijs de minister er toch op dat de onderzoekscommissie van oordeel was dat majoor Maggen onder ede een valse getuigenis heeft afgelegd. Uit het verslag van de commissie blijkt onomstotelijk dat hij tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd. Intussen is het ook duidelijk geworden dat generaal Dallaire de auto deed stoppen toen hij voorbij kamp Kigali reed en meedeelde dat daar mensen van hem op de grond lagen en toegetakeld werden. «*Ils se font tabasser*», zegde hij. Majoor Maggen, een Belgische hogere officier, zat in dat voertuig en was dus op de hoogte van het feit dat er mensen in nood waren. Op dat ogenblik heeft hij geen enkel initiatief genomen; hij heeft, met andere woorden, geen bijstand verleend aan personen in nood. Ook dat is strafbaar volgens onze wetgeving.

Ik vraag de minister dus met nadruk van zijn injunctierecht gebruik te maken om het Krijgsauditoraat te vragen een bijkomend onderzoek in te stellen. De minister is daartoe gemachtigd. Het dossier tegen majoor Maggen kan worden heropend op grond van de tegenstrijdige getuigenissen en het niet-verlenen van hulp aan personen in nood.

De voorzitter. — Tot besluit van deze vraag om uitleg heb ik twee moties ontvangen.

De eerste, ingediend door de heren Goris, Coveliers en Desmedt luidt :

«De Senaat,

Gehoord de vraag om uitleg van senator Goris aan de minister van Justitie betreffende zijn mogelijkheid tot positieve injunctie in het dossier van majoor Maggen,

Gehoord de minister van Justitie in zijn antwoord,

Verzoekt de minister van Justitie in deze aangelegenheid zijn positief injunctierecht aan te wenden en het onderzoeksdossier tegen majoor Maggen aanhangig te maken voor bijkomend onderzoek bij het krijgsauditoraat-generaal.»

De tweede, ingediend door de heren Lallemand en Erdman, luidt :

«De Senaat,

Gehoord de vraag om uitleg van de heer Goris en het antwoord van de minister van Justitie,

Gaat over tot de orde van de dag.»

«Le Sénat,

Ayant entendu la demande d'explications de M. Goris et la réponse du ministre de la Justice,

Passe à l'ordre du jour.»

We stemmen later over de gewone motie, die de voorrang heeft.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur la motion pure et simple qui bénéficie de la priorité.

Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

DÉMISSION D'UN SÉNATEUR

ONTSLAG VAN EEN SENATOR

M. le président. — Par lettre du 23 mars 1998, M. Mouton, sénateur désigné par le Parlement de la Communauté française, m'a fait savoir qu'il renonce à son mandat de membre du Parlement wallon à partir du 1er avril 1998.

Il en résulte que le mandat de sénateur de notre collègue prend également fin à la date indiquée.

Bij brief van 23 maart 1998 heeft de heer Mouton, senator aangewezen door het Parlement van de Franse Gemeenschap, mij laten weten dat hij met ingang van 1 april 1998 afstand doet van zijn mandaat van lid van het Waals Parlement.

Bijgevolg neemt ook het mandaat van senator van onze collega een einde op die datum.

Mesdames, messieurs, notre ordre du jour est ainsi épuisé.

Onze agenda voor vandaag is afgewerkt.

Vu l'avancement de nos travaux, la séance initialement prévue jeudi à 10 heures est annulée.

Door het goede verloop van onze werkzaamheden van deze namiddag, komt de vergadering van donderdag om 10 uur te vervallen.

Le Sénat se réunira le jeudi 2 avril 1998 à 15 heures.

De Senaat vergadert opnieuw op donderdag 2 april 1998 om 15 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 17 h 50.)

(De vergadering wordt gesloten om 17.50 uur.)